

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

Kriminalita dětí a mládeže

Criminality of children and adolescents

Autor:

Podpis autora: _____

Pavel Kot

U Koupaliště 796

357 35 CHODOV

Vedoucí práce: doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
71	0	2	24	21	1 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne:

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 20. 4. 2010

Podpis: .....

Poděkování

Rád bych poděkoval všem zaměstnancům věznice Policie České republiky Územní odbor Sokolov, kteří mi umožnili bezproblémový přístup k informacím, které byly nezbytné pro sepsání této bakalářské práce. Děkuji vedoucí bakalářské práce doc. Ing. Jiří Vacek, CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Rovněž bych chtěl poděkovat členům své rodiny a nejbližším kolegům v práci, kteří se mnou měli v době tvorby Bakalářské práce, ale i celého studia velkou trpělivost a svou nezištnou podporou mi velice pomohli a studium usnadnili.

Název bakalářské práce : Kriminalita dětí a mládeže
Název bakalářské práce : Criminality of children and adolescents
Název bakalářské práce : Kinder- und Jugendkriminalität
Jméno a příjmení autora : Pavel Kot
Akademický rok odevzdání práce : 2009/2010
Vedoucí bakalářské práce : doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Resumé :

Bakalářská práce se zabývala problematikou kriminality mládeže a vycházela především ze současné odborné literatury a údajů zjištěných prostřednictvím zkoumání a rozboru statistických dat a spisového materiálu Policie České republiky. Jejím cílem bylo poskytnout stručný teoretický základ, vyhodnocení průzkumu a návrh možného preventivního přístupu. Cíle bakalářské práce byly v rámci stanovených předpokladů naplněny v plném rozsahu a na základě výsledku bylo navrženo opatření. Práce byla vytvořena z teoretické a praktické části. Teoretická část se zabývala zpracováním odborných zdrojů a jejím cílem bylo poskytnout teoretickou základnu v nejširším měřítku. Praktická část zjišťovala pomocí průzkumů dat míru podílu dětí a mládeže na celkové kriminalitě. Průzkum potvrdil, že podíl dětí a mládeže na celkové kriminalitě v České republice se pohybuje kolem 8% a největší podíl na kriminalitě mají děti a mládež z řad sociálně slabších vrstev. Výsledky průzkumu vedly ke konkrétnímu navrhovanému opatření v oblasti prevence. Za nejvýznamnější přínos práce lze považovat výsledky průzkumů, které vedly k návrhu možného preventivního opatření.

Klíčová slova :

Děti, mládež, taktika výslechu dítěte, diagnostické ústavy, rodinné poradny, narovnání, trest, alternativy trestu, současné projekty, trestní zákon, trestní řád, životní návyky, vrstevnická skupina, biologické předpoklady, genetická výbava, vědecké teorie, genotyp, poruchy psychických funkcí, podněty, psychické funkce, získané poruchy, návykové látky, psychologie, forenzní psychologie, vývojová psychologie, aspekty, emoce, předškolní věk, raný školní věk, dospívání, rodina, empatie, citové vazby, sociokulturní faktory, rodinné prostředí, řešení problému, riziko, droga, školní prostředí, skupina, právní řád, volný čas, kriminalita, norma, morálka, deviace, delikvence, právo, trestný čin, přečin, pachatel, mediace, probace, následky, deprivace, poškozený, společnost, poradenství preventivní a nápravné, průzkum, podíl mládeže, obecná kriminalita, druhy trestných činů, majetková kriminalita, vývoj kriminality mládeže, vliv zaměstnanosti, vzdělanost, návrh projektu, sociální práce, celková prevence.

Summary :

This bachelor thesis dealt with the problem of delinquency in youth and was mostly based on current scholarly literature and the data elicited from research and the analysis of statistical data and recorded materials of the Police of the Czech Republic. The aim of the thesis was to provide a brief theoretical basis, evaluation of the research and constructive suggestion on precautionary measures. The goal of the thesis was fully achieved and according to the results some measures were suggested. The thesis was divided into two parts, the theoretical and practical part. The theoretical part contended mainly with the process of scholarly sources and it focused on the provision of theoretical basis on the greatest scale. The practical part dealt with the survey data and the exact extent of children and adolescents on the delinquency. The survey acknowledged that the contributions from children and adolescents to the whole number of crime in the Czech Republic is around eight percent and that children and adolescents from underprivileged families take the biggest part in it. The specific proposed precautions in the field of prevention programme were based on the survey results. The most significant contributors of this work are the results of the research which provided suggestions regarding the viable precautionary measures.

Key words

Children, youth, tactic of questioning the child, diagnostic institutions, family counselling, straighten, punishment, alternatives to punishment, current projects, criminal law, criminal procedure, lifestyles, family environment, peer group, biological heritage, genetic make-up, scientific theories, genotype, disorders of mental functions, stimuli, mental function, acquired disorders, addictive substances, psychology, Forensic Psychology, Developmental Psychology, aspects, emotions, preschool age, early school age, adolescence, family, empathy, emotional attachment, socio-cultural factors, solving a problem, risk, drug, school environment, group, law, leisure time, criminality, norm, morals, deviation, delinquency, right, crime, misdemeanour, wrong doer, mediation, probation, consequences, deprivation, sufferer, society, counselling preventive and corrective, survey, proportion of adolescents, general crime, types of crimes, property crime, development of juvenile delinquency, influence of employment, education, project proposal, social work, total prevention

Resümee :

Die Bakkalaureusarbeit beschäftigte sich mit der Problematik der Jugendkriminalität und sie ging vor allem aus der aktuellen Fachliteratur, den durch die Forschung festgestellten Angaben, der Analyse der statistischen Daten und dem Aktenmaterial der Polizei der tschechischen Republik. Ihr Ziel war die Ermittlung der kurzen theoretischen Grundlage, die Forschungsauswertung und Entwurf eines möglichen präventiven Zugangs. Die Ziele der Bakkalaureusarbeit wurden im Rahmen der gesetzten Voraussetzungen ganz erfüllt und auf Grund des Ergebnisses wurde die Maßnahme entworfen. Die Arbeit wurde aus dem theoretischen und praktischen Teil erstellt. Der theoretische Teil befasste sich mit der Verarbeitung der Fachquellen und ihr Ziel war, die theoretische Grundlage in weitestem Maße zu vermitteln. Der praktische Teil untersuchte mittels der Datenforschung den Anteil der Kinder und Jugend an der Gesamtkriminalität. Die Forschung bestätigte, dass sich der Anteil der Kinder und Jugend an der Gesamtkriminalität in der tschechischen Republik um 8% bewegt und den größten Anteil an der Kriminalität die Kinder und Jugend aus sozial schwächeren Schichten haben. Die Forschungsergebnisse führten zu der konkreten vorgeschlagenen Maßnahme im Bereich der Prävention. Für den wichtigsten Beitrag der Arbeit kann man die Forschungsergebnisse betrachten, die zum Entwurf einer möglichen präventiven Maßnahme führten.

Die Schlüsselwörter :

Die Kinder, die Jugend, die Taktik der Kindervernehmung, die diagnostischen Institute, die Familienberatungsstellen, die Ausgleichung, die Strafe, die Strafenalternativen, die aktuellen Projekte, das Strafgesetz, die Strafordnung, die Lebensgewohnheiten, die Familienumgebung, die Altersgenossengruppe, die biologischen Voraussetzungen, die genetische Ausstattung, die wissenschaftlichen Theorien, das Erbgut, die Störungen der psychischen Funktionen, die Anregungen, die psychischen Funktionen, die erworbene Störungen, die Suchtmittel, die Psychologie, die forensische Psychologie, die Entwicklungspsychologie, die Aspekte, die Emotionen, das Vorschulalter, das frühe Schulalter, das Heranwachsen, die Familie, die Einfühlung, die Gefühlsbindungen, die soziokulturellen Faktoren, die Problemlösungen, das Risiko, die Droge, die Schulumgebung, die Gruppe, die Gerechtfertigung, die Freizeit, die Altersgruppe, die Kriminalität, die Norm, die Moral, die Deviation, die Delinquenz, das Recht, die Straftat, das Vergehen, der Straftäter, die Mediation, die Probation, die Nachfolgen, die Deprivation, der Geschädigte, die Gesellschaft, die Prävention- und Besserungsberatung, die Forschung, der Jugendanteil, die Allgemeinkriminalität, die Straftatarten, die Vermögenskriminalität, die Entwicklung der

Jugendkriminalität, der Beschäftigungseinfluss, die Bildung, der Projektentwurf, die Sozialarbeit, die Gesamtprävention.

Obsah

1	ÚVOD.....	10
	TEORETICKÁ ČÁST	11
2	VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
2.1	Právní pojmy.....	11
2.2	Ostatní pojmy.....	13
2.3	Dovětek.....	14
3	<i>STRUČNÁ HISTORIE A DNEŠNÍ POJETÍ</i>	15
3.1	Dnešní pojetí problematiky.....	15
3.2	Současné projekty a alternativní tresty	16
4	SOUVISEJÍCÍ OBLASTI.....	18
4.1	Biologické předpoklady	19
4.1.1	Vrozené předpoklady	20
4.1.1.1	Poruchy psychických funkcí.....	21
4.1.1.2	Mentální retardace	22
4.1.2	Získané poruchy.....	22
4.2	Psychologická část.....	23
4.2.1	Podíl vývojové psychologie.....	24
4.2.1.1	Vybraná oblast vývojové psychologie	25
4.2.1.1.1	Emoční hledisko vývoje předškolního a školního věku	25
4.3	Sociokulturní část	27
4.3.1	Rodinné prostředí.....	27
4.3.2	Školní prostředí.....	30
4.3.3	Prostředí volného času	32
4.4	Shrnutí.....	33
5	VLASTNÍ KRIMINALITA MLÁDEŽE.....	34
5.1	Základní právní rámec	34
6	ZPŮSOBENÉ NÁSLEDKY	35
6.1	Následky způsobené poškozenému	36
6.2	Následky způsobené pachateli	37
7	POSTOJ SPOLEČNOSTI.....	39
7.1	Poradenství.....	39
8	SHRNUTÍ.....	41
	PRAKTICKÁ ČÁST	42

9	VYMEZENÍ PROVÁDĚNÉHO PRŮZKUM A CÍLŮ	42
9.1	Účast mládeže na kriminalitě v České republice	44
9.2	Podíl mládeže na kriminalitě v okrese Sokolov.....	46
9.3	Druhy páchané trestné činnosti.....	49
9.4	Vývoj kriminality mládeže v letech 1994-2009	52
9.5	Alkohol a drogy při trestné činnosti mládeže	54
9.6	Vliv rodinně-sociálního prostředí	56
9.7	Vyhodnocení předpokladů	61
9.8	Navrhované opatření	63
10	ZÁVĚR	66
	SEZNAM ZDROJŮ	69
	SEZNAM PŘÍLOH.....	71

1 ÚVOD

Jako téma pro Bakalářskou práci jsem zvolil “Kriminalitu dětí a mládeže“ v textu již dále označenou jako kriminalita mládeže nebo kriminalita mladistvých. Práce je rámcově rozdělena na dvě části, a to konkrétně na teoretickou a praktickou.

Účelem práce v první části je předestřít alespoň základní teoretický náhled na danou problematiku s využitím alespoň části dostupné odborné literatury zastoupené i souvisejícími právními kodexy a částečně i osobních zkušeností spojených s výkonem patnáctileté praxe policisty České republiky. Teoretická část je strukturovaná především jako nástin nejzákladnějších okruhů spojených s vlastní kriminalitou mládeže, počínaje stručnou charakteristikou historického vývoje tak, aby byl předestřen hrubý nástin teoretických podkladů zkoumaných v praktické části.

Ve druhé praktické části se prostřednictvím zkoumání listinných dokumentů a dostupných statistických údajů snaží předestřít vývoj a současný stav na úseku kriminality dětí a mládeže v konkrétní oblasti České republiky. Vybranou oblastí je Územní odbor Policie České republiky Sokolov, zejména údaje z obvodních oddělení Sokolov-venkov a Habartov. Za tímto účelem bude tedy využito analýzy spisových materiálů a statistiky Policie České republiky uvedených územních odborů. Je nutno mít na zřeteli skutečnost, že uvedená kriminalita mládeže se samozřejmě může lišit v jednotlivých územních částech Policie České republiky a stěžejní výsledky této práce nemusí vypovídat o celkovém skutečném stavu v rámci České republiky. Kvůli přiblížení celkového skutečného stavu bude využito i několika údajů z celé České republiky a porovnání s vybranými územními odbory policie.

Hlavním cílem praktické části tedy je průzkum současného stavu podílu mládeže na celkové kriminalitě ve vybraných územních odborech. Dále pak porovnání jejího vývoje v době po roce 1989 na základě dostupných materiálů a strukturální rozdělení druhu páchané trestné činnosti. Na základě výsledků provedeného průzkumu se pak pokouší formulovat základní východiska možné preventivní činnosti a programů pro mládež, která se již ve svém životě dostala do konfliktu s právním řádem České republiky.

TEORETICKÁ ČÁST

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V rámci vymezení pojmů je jejich výběr velice nesnadný, protože kriminalita mládeže ve své podstatě zasahuje do velké řady dalších oborů, které jsou s ní velice úzce spojeny. Jako příklad si můžeme uvést psychologické obory, právní obory, ale i sociální a další obory. Je tedy patrné, že není možno provést výčet všech souvisejících pojmů a každý jednotlivý čtenář může dospět k závěrům, že ten či onen pojem byl opomenut nebo naopak, že jmenovaný pojem není tak důležitý. Vzhledem k zaměření práce jsou pojmy rozděleny do dvou skupin : právní pojmy a ostatní pojmy.

2.1 Právní pojmy

- ❖ **Dítě (věk)**– Pro účely trestního práva je dítě každý jedinec, který nedovršil 15 rok svého věku, kdy je nutno mít na zřeteli, že za určitých podmínek je však jedinec ve věku 12-15 let, částečně postižitelný za své jinak trestné jednání. Pro úplnost můžeme využít citace ze zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kdy tento v § 25 Věk uvádí :
*„Kdo v době spáchání činu nedovršil **patnáctý** rok svého věku, není trestně odpovědný.“¹*
- ❖ **Mladiství** – Dle současného chápání pojmu mladiství v rámci právního systému je mladistvou osobou jedinec, který dovršil 15 rok svého věku a zároveň není plnoletý neboť nedovršil 18 rok svého věku.
- ❖ **Trestný čin** – *„(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.
(2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“²*
- ❖ **Trestní odpovědnost** – Trestní odpovědnost je v rámci trestního práva v České republice vymezena několika faktory, mezi které patří věk, přičetnost a rovněž i situace umožňující v určité míře užití protiprávního jednání za účelem zamezení závažnějšího trestního jednání jako je např. **krajní nouze**.
- ❖ **Trest** – Trest je jednou z forem sankce, které využívá současný trestní zákoník. Další sankcí používanou trestním zákoníkem je **ochranné opatření**. Zjednodušeně můžeme

---

¹ Úplné znění TRESTNÍ ZÁKONÍK 2010 ve znění zákona 306/2009 Sb. 2009. s. 15.

² Úplné znění TRESTNÍ ZÁKONÍK 2010 ve znění zákona 306/2009 Sb. 2009. s. 13.

řící, že trest je zákonem stanovený způsob odčinění trestního jednání směrem k poškozenému a ke společnosti jako takové. Trest (trestní sankce) musí být uložen pouze v rámci trestního zákona, nesmí být krutý, nepřiměřený a nesmí dojít k ponížení lidské důstojnosti.

- ❖ **Odnětí svobody** – V případě tohoto trestu se jedná o trest, který se vykonává ve věznicích, kdy zařazení do jednotlivých věznic je závislé na závažnosti protiprávního jednání. O uložení trestu odnětí svobody rozhoduje soud a v rámci svého rozhodnutí určuje i typ věznice, do které bude odsouzený zařazen.
- ❖ **Alternativní trest** – Pokud budeme při definování tohoto pojmu vycházet z jeho dvou pojmů jako takových můžeme uvést, že se jedná o jinou, zástupnou či náhradní formu sankce za protiprávní jednání člověka. V rámci právního pojmu tedy alternativní trest chápeme jako formu sankce nahrazující trest odnětí svobody.
- ❖ **Právní norma (zákon)** – Pro lepší definici pojmu právní norma si rozdělme pojem na dvě části. V tomto ohledu je tedy *norma* = „všeobecně závazné pravidlo, předpis“³ Z této definice tedy odvozujeme vlastní pojem *právní norma* = „pravidlo chování, které je vyjádřeno zvláštní, státem uznanou formou (má podobu některého z pramenů práva), jehož zachování je státní mocí vynutitelné“⁴
- ❖ **Pachatel** – „Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.“⁵ Zjednodušeně lze však dodat, že pachatelem TČ je i taková osoba, která ke svému protiprávnímu jednání zneužije osoby, které nejsou trestně odpovědné. Dalšími pojmy spojenými s pojmem pachatel jsou např. *spolupachatel, účastník atd..*
- ❖ **Zákonný zástupce** – Za zákonného zástupce lze v širším měřítku označit každou osobu, která vykonává nebo vyžaduje práva osoby částečně nebo úplně zbavené svéprávnosti, popřípadě osoby, která ještě nedovršila věk plné „společenské“ odpovědnosti. V užším pojetí významu slova se jedná o osobu, která je odpovědná za jednání osoby, která nedovršila věku mladistvého tak, aby byla v rámci zákona alespoň částečně odpovědná za své jednání.

---

³ [online]. [cit. 2010-01-13]. ABZ.cz. Dostupné z http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=norma.

⁴ [online]. [cit. 2010-01-13]. Slovník pojmů. Dostupné z <http://business.center.cz/business/pojmy/p707-pravni-norma.aspx>

⁵ Úplné znění TRESTNÍ ZÁKONÍK 2010 ve znění zákona 306/2009 Sb. 2009. s. 15.

- ❖ **Mediace** – „2 vyjednávání, odborná pomoc v konfliktní situaci zaměřená k nalezení oboustranně přijatelného kompromisu; např. *m. rozvodová, m. při interetnických konfliktech*“⁶
- ❖ **Probace** – „(probation) v anglosaských zemích dohled a pomoc poskytované profesionálně školenými probačními úředníky propuštěným vězňům, odsouzeným na svobodě, mladistvým provinilcům; obdoba našich soc. kurátorů“⁷
- ❖ **Kriminalita** – „negativní společenskohistoricky podmíněný jev tvořený souhrnem jednání, jehož důsledkem je trestná činnost“.⁸

2.2 Ostatní pojmy

- **Forenzní psychologie** – V rámci zkoumání problematiky forenzní psychologie se objevuje velká řada různých definic, kdy pokud si vybereme jednu z mnoha definic můžeme forenzní psychologii popsat jako „*aplikovanou psychologickou disciplínu, která se zabývá chováním a prožíváním lidí v situacích regulovaných právem*“.⁹
- **Psychologie** – Rovněž vlastní pojem psychologie lze interpretovat mnoha způsoby, kdy v nejširším pojetí můžeme uvést, že se psychologie zabývá zkoumáním duševních procesů, vlastností, prožívání, ale i jejich projevy a zároveň i příčinami.
- **Psychologie výslechu** – Je jednou ze součástí forenzní psychologie, která se zabývá procesem vlastního výslechu nejen ze strany osobnosti vyslýchaného, ale i ze strany vedení výslechu a základních způsobů a technik používaných vyslýchajícím. Za základní činitele na výsledek výslechu považujeme *vhodné prostředí, vhodně zvolenou taktiku, navození vhodné atmosféry a taktičnost a přiměřenost vedení výslechu*.
- **Taktika výslechu dítěte** – Je jednou ze specializovaných technik výslechu, při které je nutno brát zřetel na osobu vyslýchaného, neboť u dětí se většinou prvky ovlivňující kvalitu a věrohodnost výslechu projevují více než u běžně vyslýchané osoby.
- **Psychologie výpovědi** – Ve své podstatě velice úzce souvisí s psychologii výslechu, kdy právě zde spatřujeme největší faktor ve věrohodnosti výpovědi. Základní prvky jsou totožné s psychologii výslechu. Za hlavní rozdíl z právního hlediska můžeme považovat skutečnost, že výpověď je výsledkem výslechu.

⁶ HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 2000. s. 305.

⁷ HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 2000. s. 453.

⁸ PEŠATOVÁ Ilona. *Vybrané kapitoly z etopedie*. 2006. s. 15.

⁹ SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie*. 2002. s. 12.

- **Rodina** – Je sociokulturní institut ve větší míře právně zastřešen institutem manželství, který poskytuje jedinci především v době jeho vývoje sociální, kulturní, hmotné, ale především duševní zázemí pro rozvoj osobnosti. V době dospělosti dále úzké citové vztahy podílející se na konkrétním životě jednotlivých osob. Pokud použijeme definici zaměřenou na problematiku tématu této práce uvedeme, že *„Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháním dětem umožňuje kriminální chování.“*¹⁰
- **Norma** – *„to, co společenská kritéria jako normální vymezují, obyčejně ve vztahu k tradici.“*¹¹
- **Morálka** – *„(z latinského mos – původně vůle, potom mrav, předpis, zákon, vlastnost, charakter, vnitřní podstata) je systém regulativů lidského jednání, který je založen na rozlišení správného a nesprávného, schopnosti rozlišovat dobro a zlo a v těchto intencích jednat – včetně transformace do oblasti hodnot, norem, vzorů, postojů a jednání. Morálka má individuální i sociální dimenzi. Není vytvářena v každé generaci znovu, ani není omezena pouze na jednání jednotlivců. Předpokládá se, že je tím, co udržuje společnost pohromadě a umožňuje harmonickou spolupráci jejích členů.“*¹²
- **Deviace** – Můžeme všeobecně chápat jako odchylku od celospolečensky uznávaných norem v nejširším pojetí slova vymezujícím a zahrnujícím problematiku celého života osob a společnosti.
- **Sociální deviace** – *„porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy nebo od skupiny norem, nerespektování požadavků, které jsou na určitou skupinu nebo individuum kladeny určitou normou nebo souborem norem“.*¹³
- **Delikvence** – *„všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně, ve stejném smyslu používáme výraz delikventní chování“*¹⁴

2.3 Dovětek

Jak již bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, není možné rozebrat všechny pojmy a termíny spojené s problematikou kriminality mládeže. Tento obor je velice široký a prolíná se vzájemně s mnoha dalšími oblastmi zabývajícími se “životem” člověka jako celistvé osobnosti. Problematice pojmosloví by se dalo věnovat nepřeberné množství stránek, což

¹⁰ MATOUŠEK Oldřich, KROFTOVÁ Andrea. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 37.

¹¹ PEŠATOVÁ Ilena. *Vybrané kapitoly z etopedie*. 2006. s. 11.

¹² MATOUŠEK Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2003. s. 21.

¹³ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. 2009. s. 10.

¹⁴ MATOUŠEK Oldřich, KROFTOVÁ Andrea. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 309.

však není účelem této práce. Z těchto důvodů je nutno upozornit, že s jejich výběrem se zcela určitě neztotožní každý jednotlivý čtenář.

3 STRUČNÁ HISTORIE A DNEŠNÍ POJETÍ

Historický vývoj a vznik základní teoretické základny pro zkoumání problematiky kriminality mládeže lze jen těžko vysledovat a přesně jej stanovit. Pokud se budeme na vznik a vývoj oboru dívat z pohledu kriminality, můžeme zjednodušeně říci, že kriminalita mládeže a s ní spojené zkoumání je datováno do počátku moderní psychologie, tedy do období vzniku forenzní psychologie jako takové. Ani v tomto případě však nelze takto uvedený vznik problematiky kriminality mládeže chápat jako zcela určující. Stejně jako ostatní vědy či oblasti zkoumání můžeme všeobecně říci, že určitým pohledem na problematiku dětí a mládeže se část lidského vnímání zaměřuje již v daleké historii, a to v době, kdy se začaly z filozofie vydělovat různé vědní disciplíny.

Zároveň je nutno apelovat na skutečnost, že v rámci tvorby této práce se ve skutečnosti nepodařilo nalézt žádný reálný podklad, který by bylo možno považovat za skutečný vědecký počátek zkoumání kriminality mládeže. Stručně shrnuto lze tedy dodat snad jen to, že tato problematika se průběžně vyvíjí v rámci ostatních vědních oborů. Můžeme tedy uvést, že se nejedná o striktně stanovenou oblast zkoumání limitovanou neměnnými mantinely, ale spíše o obor, který je velice dynamický, mladý a stále se vyvíjející.

3.1 Dnešní pojetí problematiky

Pokud se podíváme na kriminalitu mládeže v dnešním pojetí nemůžeme stále uvést, že by existoval nějaký ucelený projekt zabývající se danou oblastí. Spíše se stále jedná o součást různých společenských odvětví, ve kterých se kriminalita mládeže objevuje jako její součást. Jako příklad si můžeme uvést trestní právo, které má za tímto účelem vymezeno několik zákonných norem upravujících postup při zacházení s kriminálně závadovou mládeží. Dále jsou to rovněž sociální prostředky jako dětské domovy, diagnostické ústavy a rodinné poradny.

Můžeme říci, že ani v současné době stále neexistuje žádný konkrétní obor, sdružující do jednoho bloku všechny oblasti spojené s kriminalitou mládeže. Dlužno dodat, že rozvoj projektů, které se samostatně zabývají právě mládeží, která již měla v minulosti konflikt se zákonem, se v současné době rozvíjí a je pravděpodobně pouze otázkou času, kdy bude počet

těchto projektů četnější a zároveň nějakým teoretickým způsobem shrnutý do samostatného vědního oboru.

Nyní můžeme citovat jednoho z uznávaných odborníků. „*Diskuse o tom, jak by měla společnost zacházet s mladistvými pachateli trestných činů nebo s mladými lidmi, u nichž je vysoké riziko společenského selhání, se u nás dnes vede na odpovědných ministerstvech, mezi odborníky i v médiích. Odborná veřejnost je již dostatečně seznámena s alternativami trestu odnětí svobody, jež se užívají v západním světě (probace čili dohled, narovnání mezi pachatelem a obětí, veřejně prospěšné práce, návštěva denních center aj.). Devastační účinky klasického věznění na osobní vývoj zejména mladistvých pachatelů jsou dnes také všeobecně uznávány. Poslední novely našeho trestního zákoníku otevírají právní prostor pro humánnější a účinnější postupy. Problém není ve vydání modernějších, “evropštějších“ zákonů; problém je v institucionálním zajištění těchto opatření. V tomto ohledu zatím nejsme daleko; první pokusy, k nimž patří i projekt LATA, stejně jako první vlaštovky ještě jaro nedělají.*“¹⁵

K doplnění uvedené citace dodáme, že v té zcela nejaktuálnější současné době se prostor pro alternativní trestání osob přestupujících zákon spácháním trestného činu a tedy i takovéto mládeže, ještě více otevírá a v rámci nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. je např. další z nových alternativních trestů **Domácí vězení**.

3.2 Současné projekty a alternativní tresty

Jak již bylo uváděno výše je v dnešních právních předpisech kladen větší důraz na alternativní tresty a zároveň se začínají realizovat nové projekty spojené právě s řešením problematiky kriminality mládeže, jako např. projekt LATA.

Pokud se soustředíme na právní normy můžeme zmínit dva zcela nové alternativní tresty, které jsou zahrnuty v judikatuře zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. Jedná se o tresty zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a domácí vězení. Domácí vězení je v rámci tohoto zákona definováno v § 60, kdy v odst. 1 se uvádí „*Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže*

- a) *vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a*
- b) *pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.*“¹⁶

---

¹⁵ MATOUŠEK O., MATULOVÁ A., KOPOLDOVÁ B., CHALUPOVÁ J., HALÍK T.. *Práce s rizikovou mládeží*. 1996. s. 7.

¹⁶ Úplné znění TRESTNÍ ZÁKONÍK 2010 ve znění zákona 306/2009 Sb. 2009. s. 24.

V dalších odstavcích tohoto paragrafu je rovněž upravena doba, kdy musí být odsouzený doma a další podmínky výkonu trestu domácí násilí, včetně možnosti uložení tohoto trestu jako samostatné sankce.

Jedním z projektů, které nenesou formu trestu či sankce, ale snaží se o zcela jiný přístup k mladistvým osobám, ale nejen k nim, se nazývá LATA. Hlavní náplní je poskytnout alternativu k páčání protiprávního jednání formou volno časového programu. Tento má za jednu z hlavních priorit snahu pomoci uvedeným osobám k návratu na běžnou "normální" cestu životem právě formou různých programů. Tímto způsobem se pokoušejí pomoci mládeži žít plnohodnotný život bez střetů s právním systémem společnosti.

I přesto, že v současné době takovéto projekty vznikají, nejedná se stále o snadný proces a v současné době je hlavní směr orientace na drogově závislou mládež. Zde můžeme jmenovat např. projekt KOTEC. Zástupcem komplexních programů pro mládež "zatíženou" trestní minulostí, ale i pro mládež více ohroženou, je projekt LATA.

Program LATA vznikl na půdě denního sanatoria Horní Palata v Praze. Program však vznikl až po revoluci v roce 1989, kdy do této doby byla v uvedených prostorách psychoterapeutického zařízení provozována práce pouze s dospělými pacienty. Práce s rizikovou mládeží je obtížným procesem, který se neustále vyvíjí a zdokonaluje.

Projekt LATA se ve své činnosti využívá principu dvojic, kdy k jedné mladistvé osobě s trestní minulostí je přiřazena jedna nebo více "nezávadových" osob (dobrovolníků). Dobrovolníci jsou vybíráni z řad studentů škol s humanistickým zaměřením. Jejich činnost spočívá právě v dobrovolnosti bez nároku na odměnu. Jedinou "odměnou", která pro dobrovolníky z účasti na projektu vyplývá je možnost si tuto činnost vykázat v rámci studia jako provedenou praxi, která je na školách tohoto typu vyžadována. Hlavním záměrem je zapojit "problémového jedince" do tzv. běžného života. „*Vtip projektu LATA spočívá v tom, že dobrovolníkům nikdo nepředepisuje, co mají s klientem dělat. Některá dvojice spolu jeskyňáří, některá se věnuje horolezectví, jiná chodí na procházku s klientčíným čerstvě narozeným dítětem, další hledá pro klienta brigádu, jiní si spolu jen povídají. Dobrovolník i klient se zavazují pouze k tomu, že budou určitou dobu trávit spolu.*“¹⁷

Osobám, kterým není lhostejný vývoj a budoucnost dnešní mladé generace, je nutno popřát mnoho úspěchů v jejich nelehké práci. Je však nutné jim zároveň i pomoci v budování dalších projektů, jejichž prostřednictvím můžeme rizikové mládeži ukázat i jiné, než protiprávní cesty jejich životů. Za tímto účelem je však nutná i velká podpora ze strany

---

¹⁷ MATOUŠEK O., MATULOVÁ A., KOPOLDOVÁ B., CHALUPOVÁ J., HALÍK T.. *Práce s rizikovou mládeží*. 1996. s. 12.

státního aparátu, neboť bez jeho spolupráce a podpory budou takové projekty jen obtížně vznikat.

Další snahou v uvedené oblasti jsou rovněž resocializační a rekvalifikační programy, které jsou zpravidla řízeny příslušnými odbory okresních úřadů. Jejich hlavní prioritou je pomoc při návratu do tzv. “běžného života“. **Dle mého subjektivního názoru můžeme tyto programy zařadit mezi nejúčinnější činnosti spojené s “nápravou“ delikventní mládeže, neboť klientovi pomáhají zároveň při získávání běžných životních návyků a stereotypů.**

K doplnění této kapitoly můžeme dodat, že projekt LATA není jedinou aktivitou provozovanou v oblasti řešení či prevence kriminality mládeže. Můžeme si dále uvést jako příklad projekty realizující pobyty v přírodě, podporující snahu o získání zaměstnání, spojené s rekvalifikací a mnoho dalších.

4 SOUVISEJÍCÍ OBLASTI

Kriminalita mládeže je velice širokým pojmem, který zahrnuje, nebo chceme-li, úzce spolupracuje s velkou škálou nejrůznějších vědních oborů. Opět bychom mohli jmenovat celou řadu disciplín souvisejících s kriminalitou mládeže a zároveň můžeme uvést, že se nejedná pouze a jen o vědní obory. Ve skutečnosti je vývoj a tím i vlastní kriminalita mládeže ovlivněna i celou řadou vnějších faktorů, které lze chápat i z hlediska “obyčejného“ člověka, který nemá žádnou odbornou znalost. I navzdory tomu, že nedisponuje žádnou odbornou znalostí, tyto faktory jako inteligentní bytost samozřejmě dobře vnímá. **I přesto, že nemám požadovanou odbornou úroveň si dovolím říci, že mezi tyto faktory patří především vlivy rodinného prostředí, genetické dispozice jedince, vliv sociokulturního prostředí jako je škola a další generační (vrstevnické) skupiny působící na mladistvé v době jejich vývoje a dospívání.**

Odborníci z nejrůznějších oborů vedou již dlouhou dobu diskusi na téma, který z uvedených faktorů a zda vůbec je nějaký tím hlavním faktorem, působícím právě na vývoj dítěte či mládeže směrem k pozdější “kriminální budoucnosti“. Pokud tedy jejich závěry shrneme, zjistíme, že část odborníků či odborné veřejnosti vyzdvihne jako ústřední faktor školu, jiná část rodinu a další odborníci tvrdí, že žádný faktor není ten hlavní. Jako např. vyjádření renomovaného odborníka : „*Jestli ode mne čekáte, že vám řeknu, která příčina je*

*hlavní, nedočkáte se. Příčin je vždycky mnoho a určitě je nemůžeme poznat všechny; navíc si nedokážeme představit všechny vazby mezi nimi.*¹⁸

Autor uvedené citace O. Matoušek v ní tedy zcela transparentně upřednostňuje názor, že žádnou příčinu není možno uvést jako hlavní. **Sám za svou osobu se však pokusím s odborníkem polemizovat. I při vědomí skutečnosti, že má dosavadní praxe policisty a s tím spojené zkušenosti se zdaleka nemůžou rovnat zkušenostem pana O. Matouška a dalších odborníků se přikláním k tomu názoru, že určujícím a tedy i hlavním faktorem je rodinné prostředí. Samozřejmě, že se nejedná pouze o toto prostředí, ale o jeho vzájemnou interakci s ostatními faktory. Nemohu však nezmínit, že právě z mé praxe jsem nabyl dojmu, že vliv rodiny, ve které dítě a později mladistvé osoby vyrůstají stěžejně určuje jejich vývoj. Má zjištění z praxe tedy směřují k závěru, že trestné činnosti se všeobecně dopouští mládež a děti z rodin sociálně slabších, neúplných a především z rodin, kde je jeden nebo oba rodiče zatížen trestní minulostí. Je však nutno opětovně zdůraznit, že se jedná o můj čistě subjektivní názor. Rovněž musím dodat, že prezentovaná citace pana O. Matouška je již relativně starší a nelze tedy s určitostí říci, že je v autorově podání stále totožná beze změn.**

V další části práce se pokusíme alespoň o rámcový průřez, některými souvisejícími obory, vědami a společenskými oblastmi podílejícími se právě na procesu zkoumání, trestání či preventivní činnosti v oblasti kriminality mládeže.

4.1 Biologické předpoklady

Jednou z oblastí, která se zcela jistě podílí na vzniku a následném vývoji kriminálního jednání či chování dětí a mládeže je neoddiskutovatelně biologický faktor. Jeho strukturu můžeme zjednodušeně rozdělit do dvou základních skupin, kterými jsou faktory genetické vrozené a získané.

Pokud budu pokračovat v duchu svého předešlého tvrzení, že určujícím faktorem je vliv rodiny, musím v této části vysvětlit svůj názor právě s ohledem na vliv biologických předpokladů. Zjednodušeně bych tedy uvedl, že i jedinec s vrozeným předpokladem pro kriminální jednání se bude pravděpodobně v prostředí, kde se neseťká s vlastním příkladem kriminálního jednání, chovat v rámci předestřených pravidel “normálně”.

---

¹⁸ MATOUŠEK O., MATULOVÁ A., KOPOLDOVÁ B., CHALUPOVÁ J., HALÍK T.. *Práce s rizikovou mládeží*. 1996. s. 14.

V zájmu zachování objektivitu a relevantnosti práce však musíme uvést i další skutečnosti, které můžeme prezentovat např. takto : „*Genetická zakotvenost lidského chování je aspekt současnými společenskými vědami stále nedoceněný. Prakticky všechny osobnostní vlastnosti i většina lidských postojů, a dokonce i zájmů je dědičná. Lidské individuální charakteristiky jsou však z tohoto hlediska mnohem méně prozkoumány než z hlediska vlivů prostředí (zejména vlivů rodiny a jiných skupin). Naše civilizace si totiž chce a potřebuje myslet, že lidského jedince je možné dalekosáhle programovat vlivy prostředí. Proto si vytváří vědecké teorie a s nimi volně souvisejí soustavy přesvědčení (viz. např. doktríny jednotlivých psychoterapeutických škol), jež tento předpoklad potvrzují.*“¹⁹

Můžeme tedy shrnout, že z vědeckého hlediska je přístup k těmto problémům velice liberální. Z tohoto pohledu je určitelnost hlavního faktoru podílejícího se na vzniku kriminálního jednání a chování mládeže jen těžko stanovitelná. V konečném důsledku je tedy nutno mít vždy na zřeteli, že člověk nežije ve skleníkovém prostředí a faktorů je velká řada. Z toho můžeme odvodit závěr, že určující tedy je vlastní interakce mezi jednotlivými vlivy.

4.1.1 Vrozené předpoklady

V případě jednotlivých vrozených předpokladů, které ovlivňují konečné kriminální jednání jedince je jednou z kategorií právě vliv vrozených předpokladů. Jedná se o geneticky převzaté (získané) vlastnosti a popřípadě i poruchy chování, které se velkým způsobem podílejí na konečném chování každého jednotlivého jedince. Dále musíme připomenout, že základem všech psychických funkcí je Centrální nervová soustava (CNS), jejímž centrem je mozek. Vznik různých psychických projevů je závislý na několika částech mozku, kdy každá jednotlivá část se podílí na vzniku a vývoji jiných vlastností, projevů atd..

„*Souhrn všech dědičných informací se nazývá **genotyp**. Jsou to předpoklady k rozvoji různých vlastností organismu. Jejich konkrétní projev je ve větší či menší míře závislý na působení vnějšího prostředí.*“²⁰

Pokud se tedy vrátíme k základnímu předpokladu, že hlavní úlohu na vzniku kriminálního jednání u dětí a mládeže hraje vliv rodinného prostředí, musíme i v této kapitole dodat, že toto prostředí ovlivňuje právě i vývoj vrozených předpokladů. Zároveň však musíme mít na paměti, že míra rizika vzniku nějaké psychické poruchy či odchylky je právě dána genetickým předpokladem. V této souvislosti musíme mít na paměti, že „**Podíl dědičnosti a**

---

¹⁹ MATOUŠEK Oldřich, KROFTOVÁ Andrea. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 21.

²⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 1. díl*. 2003. s.11.

vlivu prostředí na vzniku určité psychické odchylky může být různý, v závislosti na povaze této vlastnosti.“²¹

Nebudeme se dále snažit předložit přesný a úplný výpis možných poruch závislých na dědičnosti, které ve svém důsledku ovlivňují vznik kriminálního jednání mládeže, ale pokusíme se o rámcový průřez problematikou možných poruch.

4.1.1.1 Poruchy psychických funkcí

Jednou z oblastí možných poruch jsou právě poruchy psychických funkcí jichž je celá řada. Mezi tyto poruchy řadíme např. poruchy vnímání, poruchy řeči a poruchy paměti. Každá z uvedených poruch má ve své podstatě svůj genetický základ a její rozvoj je ve velké míře závislý právě na působení vnějšího prostředí. Vzhledem ke skutečnosti, že uvedené poruchy zmiňujeme v souvislosti s kriminalitou mládeže je více než pravděpodobné, že vnější prostředí je tvořeno právě z velké části prostředím rodinným. K podrobnějšímu zaměření si můžeme jako jednoho z nejmarkantnějších zástupců této oblasti vybrat poruchy emocí.

Poruchy emocí si můžeme dále rozdělit na další podskupiny jako jsou například poruchy nálad (manická nálada, depresivní nálad) atd.. Další poruchou nálad je explosivní, výbušná nálada. „**Explosivní, výbušná nálada** je spojena se sklonem k hněvu a vzteku, a s tím související tendencí k agresivnímu reagování.“²² Z pohledu kriminality mládeže se tedy jedná o poruchu, která může být přímým spouštěcím mechanismem kriminálního jednání. Mladý člověk trpící touto poruchou se pak může daleko snadněji stát pachatelem násilného trestného činu, jako je např. domácí násilí. V přehnané reakci na běžný výchovný prvek rodičů, nebo při běžném sourozeneckém konfliktu tak může dojít právě k uvedené agresi. Tato agrese často končí právě trestním stíháním mladého člověka nebo je nejméně spojena s policejním vyšetřováním, které může být následně zastaveno podle ustanovení § 163 trestního řádu. „*zákon č. 141/1961 Sb. § 163 Trestní stíhání se souhlasem poškozeného*“²³ I v tomto případě již však dochází k vnějšímu zásahu do života mladistvého právě ze strany policie. I když konečný důsledek trestního stíhání díky uvedenému zákonnému ustanovení není ukončen klasickým soudním řízením, může dojít k následnému psychickému “bloku” či dalšímu zesílení vlastní poruchy.

---

²¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 1. díl.* 2003. s.12.

²² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 1. díl.* 2003. s.36.

²³ Úplné znění TRESTNÍ ŘÁD 2010 vč. Změn provedených zákony č. 41/2009 Sb., č. 272/2009 Sb. a č. 306/2009 Sb. 2009. s. 162.

4.1.1.2 Mentální retardace

Mentální retardace je klasickým představitelem vrozeného postižení, které ve svém důsledku může působit právě na kriminálně závadové jednání dětí a mládeže. Jedná se tedy o onemocnění vrozené a ve své podstatě trvalé. V současné době se však objevují léčebné postupy, jejichž využitím dochází k určitému zlepšení stavu postiženého jedince.

„Mentální retardace je vrozené postižení rozumových schopností, které se projeví neschopností porozumět svému okolí a v požadované míře se mu přizpůsobit.“²⁴

V případě mentální retardace se jedná o postižení CNS, které vzniká různými způsoby. Mentální retardace je multifaktoriální podmíněné postižení, které bývá často ovlivněno poruchou genetických dispozic ve vzájemném propojení s nejrůznějšími vnějšími vlivy. Působením vnějších vlivů dochází k poškození (porušení) mozku v době jeho ranného vývoje.

Jestliže využijeme, některé definice k problematice mentální retardace, můžeme např. říci, že „**Neschopnost regulovat vlastní emoční prožívání zvyšuje pohotovost reagovat méně přiměřeně vyvolávajícím podnětům.**“ „**schopnost sebeovládání není u těchto lidí v dostatečné míře rozvinuta.**“²⁵. Prostřednictvím této definice, ale i dalších můžeme prezentovat daleko větší zatížení k předpokladu nepřiměřeného chování a jednání. Často jde i o jednání protiprávní, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu. Pro doplnění této skutečnosti musíme doplnit, že tyto osoby však nejsou vzhledem ke své duševní poruše trestně odpovědné (viz. § 26 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník).

Mentální retardace má rovněž svá stadia nebo chcete-li, stupně poškození. Jsou to lehká, středně těžká, těžká a hluboká mentální retardace. V dřívější terminologii se užívalo označení těchto stupňů jako debilita, imbecilita a idiocie. Statisticky je nejvíce zastoupena lehká mentální retardace, kterou jsou postiženy přibližně 4/5 všech osob „trpících“ mentální retardací.

4.1.2 Získané poruchy

Získané poruchy ovlivňující vznik a vývoj následného protiprávního jednání mládeže jsou z velké části založeny na stejném základě, jako poruchy vrozené. I v případě získaných poruch hraje velmi důležitou roli genetický faktor, který se zpravidla podílí právě i na získaných poruchách. Zásadní rozdíl v těchto dvou skupinách je ve skutečnosti, že vrozené poruchy se v určitém stupni rozvinou za každých podmínek. Naproti tomu získané poruchy,

---

²⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 1. díl.* 2003. s.69.

²⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 1. díl.* 2003. s.72,73.

které jsou předpokladem pro protiprávní jednání mládeže se mohou, ale nemusejí projevit po celý život.

Stejně jako u vrozených poruch se jedná např. o poruchy vnímání, myšlení, řeči atd.. Jejich další specifikace tedy zůstává stejná nebo obdobná jako u poruch vrozených. Nejmarkantnějším rozdílem mezi těmito skupinami jsou tedy především spouštěcí mechanismy. Právě v této oblasti dochází k diametrální odlišnosti. Získané poruchy jsou totiž důsledkem úrazů, stresových až depresivních situací, ale také uměle navozeném poškození CNS, ke kterému mimo jiné dojde v případě zneužívání alkoholu nebo návykových látek.

Můžeme tedy konstatovat, že působením návykových látek či alkoholu tedy dochází k postupnému poškozování mozku. V důsledku poškození mozku se samozřejmě začnou projevovat nejrůznější psychické poruchy, které zpravidla vznikají společně a jedná se většinou o jejich větší soubor. Tyto poruchy pak mají za následek horší ovladatelnost, nepřiměřené reagování na vnější podněty a tím způsobené kriminálně závadové chování takto postižených osob.

4.2 Psychologická část

Kapitola věnovaná psychologické části podílející se na vzniku a vývoji kriminálního jednání či chování u mládeže může být z hlediska celé práce chápána jako pouze vložená a doplňková. Psychologická složka se však nezbytně prolíná každou z částí této práce. Vyplývá to ze skutečnosti, že jakýkoli vnější vliv působící na mládež ve své podstatě působí právě na jeho psychiku. Psychickou složkou bychom tedy mohli zároveň označit jako hlavního nositele zkoumané problematiky.

V psychologické části můžeme tedy uvádět či podrobně zkoumat jakoukoli její část, neboť jednotlivé části psychologických věd spolu úzce souvisejí a vzájemně se prolínají. Budeme-li uvádět konkrétní příklad psychologických disciplín, můžeme zmínit např. : psychologii osobnosti, sociální psychologii, psychopatologii a mnoho dalších. V jiném přístupu ke zpracování práce by mohla být její psychologická složka pojata jako nosná část a ostatní faktory bychom mohli uvádět pouze jako její doplňky a faktory na psychiku působící. V této kapitole a její podkapitole se budeme dále věnovat pouze jedné části psychologie, psychologii vývojové. Tato oblast psychologie se na budoucí kriminalitě jak mládeže, ale stejně tak i na kriminalitě dospělých, podílí značnou, ne-li největší měrou.

Pro dokreslení daného tvrzení můžeme uvést, že psychologie jako celková vědní disciplína, zkoumá většinu problémů spojených s prožíváním a chováním člověka z několika pohledů, kdy jenom např. v oblasti zkoumání sociální deviace se objevují pohledy psychologické, biologické, sociologické a další. Jako příklad můžeme tedy uvést, že :

„Psychologické teorie sociální deviace vycházejí z přístupů rozhodujících směrů v psychologii – psychoanalýzy, behaviorismu a pokud se týká otázek osobnosti i humanistické psychologie. Mimo to se samozřejmě soustřeďují na otázky psychopatologie, zejména co je z psychologického hlediska normalita, kdo je to duševně zdraví a kdo je to duševně nemocný člověk.“²⁶.

4.2.1 Podíl vývojové psychologie

Stejně jako v každé současné vědní disciplíně je i vývojová psychologie složitou problematikou, ve které se objevuje několik nezávislých teorií. U vývojové psychologie můžeme určit tři základní směry jejího chápání, tak jak jsou interpretovány odborníky. V jedné z linií se setkáváme s názorem, že určující při duševním vývoji jsou vnější faktory. U druhé je naopak kladem hlavní důraz na vrozené dispozice a jejich vnitřní vývoj. Třetí ze směrů lze zjednodušeně definovat jako směr, který oběma uvedeným složkám přikládá stejnou váhu a spíše se zaměřuje na zkoumání jejich vzájemné interakce.

„Velmi zjednodušený výklad duševního vývoje člověka od jeho prenatálních základů až do pozdního stáří ukazuje, jak složitý a mnohotvárný je to proces. Je proto pochopitelná snaha vývojových psychologů porozumět vývojovému průběhu na základě vnitřně konzistentní teorie, která by umožňovala odvodit nejpodstatnější znaky vývoje z menšího počtu obecných propozic spojených v jednotný systém. Současně je však jasné, jak obtížný je takový úkol. Není proto divu, že místo jedné všeobecné teorie existuje teorií více, které se navzájem od sebe liší zaměřením, obecností, základními východisky i pojmovou konstrukcí. V určitém smyslu každá z hlavních navržených teorií podává interpretaci některých aspektů složitého vývojového procesu a do určité míry se tedy různé teorie spíše doplňují, než vylučují.“²⁷

Z citovaného textu vyplývá fakt, že každá lidská činnost a tedy i zkoumání s ní spojené nemá a těžko kdy bude mít nějaký konkrétní, zcela fixní mantinel, kterým by se mohla zastřešit. V oblasti zkoumání člověka a všech činností s tím spojených, bude pravděpodobně vždy určitá vůle a “rozkol” v názorovém spektru odborníků, protože člověk a jeho prožívání bývá zpravidla vždy originální a i zdánlivě stejné osoby se stejným psychologickým profilem budou na jeden a ten samý podnět reagovat alespoň částečně odlišně. Lze říci, že výsledek odlišného jednání dvou zdánlivě totožných osob je způsoben vnitřní interakcí u každého jedince, protože právě osobnostní interakce je velice individuální a díky tomu i těžce zkoumatelná. Při odvození konkrétních závěrů nemůžeme tedy říci, že

---

²⁶ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. 2009. s. 25.

²⁷ LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 1998. s. 205.

výsledné chování bude přesně takové, jaké očekáváme. Spíše můžeme stanovit rozsah spektra, ve kterém se bude toto chování vyskytovat. Těchto poznatků lze využít u psychologie výslechu, výpovědi a dalších oblastech.

4.2.1.1 Vybraná oblast vývojové psychologie

Vývojová psychologie tedy zjednodušeně řečeno zkoumá vývoj duševního života člověka po celou dobu jeho života. Stádia, nebo vývojové stupně můžeme rozdělit do následujících období : **prenatální, novorozenecké, kojenecké, batolecí, předškolní, mladší školní, starší školní, dospívání, časná dospělost, střední dospělost a stáří.**

Vývojovou psychologii můžeme dále pojmout z několika hledisek sledování. Může se jednat o vztahy mezi vývojovou psychologií a rodinou, partou, školou a dalšími vnějšími faktory. V každém ze shora uvedených období působí na jedince jiná skupina faktorů, která se mění s vývojem člověka a je závislá na přechodu do jiné životní etapy. **Z tohoto hlediska bych opět mohl uvést, že dle mého názoru je vliv rodinného prostředí pravděpodobně tím hlavním a určujícím faktorem, neboť vliv rodiny je tím nejpřímějším, nejčastějším a rovněž i nejdelším. Vliv rodinného prostředí totiž lze považovat za jediný, který člověka ovlivňuje a doprovází po celou dobu života.**

Z hlediska vlivu na osobnost člověka a jeho vývoj k případné kriminální dráze, nebo alespoň k dráze tzv. "lavírující na hraně zákona", byť jen s jedním "zakopnutím" formou dopuštění se protiprávního jednání, hraje u mladistvých období předškolního až staršího školního věku. Tím samozřejmě nemůžeme říci, že by ostatní části vývoje byly nepodstatné, ale pouze to, že v uvedeném období bývá dítě nebo mládež daleko citlivější a vnímavější k vnějším podnětům. Tyto podněty pak často chápou, nebo si je mylně vysvětlují jako podněty negativní.

V rámci vývojové psychologie můžeme sledovat vývoj dítěte, ale i ostatních jedinců z několika hledisek. Mezi tato hlediska řadíme poznávací hledisko, emoční hledisko a motorické hledisko. Pro rozvoj společenského soužití a tedy i možnosti, že se mladý člověk stane pachatelem trestného činu se jako nejpodstatnější jeví hledisko emoční.

4.2.1.1.1 Emoční hledisko vývoje předškolního a školního věku

I pouze v této části vývojové psychiky se opět dostávám do situace, kdybychom mohli rozebírat mnoho dalších jednotlivých částí těchto vývojových etap. Pro lepší orientaci si uvedeme, že zamýšlené období v lidském životě je přibližně od 3 roku věku až do 15-16 let věku dle individuálního vývoje. Mezi hlavní mezníky bychom tak mohli umístit

osamostatnění se dítěte od závislosti na matce, vstup do školního procesu, přechod z prvního stupně ZŠ na druhý a v neposlední řadě nástup a průběh „puberty“.

Ve všech těchto fázích vývoje dochází k poměrně značným změnám jak v požadavcích, které jsou na dítě kladeny, tak v jeho vlastních potřebách, způsobech vnímání a vnitřní interpretace některých událostí.

Jednou z nejdůležitějších fází emočního dospívání je období, ve kterém dochází k osamostatnění dítěte. V odborné literatuře je nazýváno jako proces „**Emancipace od rodiny**“. *Rodina poskytuje dítěti základní citovou jistotu, bezpečí ve všech událostech, útočiště, k němuž se může utíkat v situacích ohrožení a bolesti. Už předškolní dítě se zájmem poznává svět mimo rodinu a navazuje k němu četné vztahy, ale přece jen zůstává ještě i v pozdějších školních letech hluboce zakotveno v rodině. Čím hlubší, jistější, méně konfliktní jsou vztahy, které dítě k rodičům navázalo, tím snáze probíhá i celý proces emancipace nutný pro osobní zrání. Ani v optimálních podmínkách není uvolňování dítěte z pout rodiny vždy snadné, tím obtížnější je při nepochopení rodičů pro tento vývojový úkol. Mnozí rodiče dítě „nechtějí ztratit“ a zejména matky se snaží udržet dosavadní závislost dítěte na nich, jiní naopak nutí dítě do předčasné samostatnosti, pro kterou ještě nedozrálo.*²⁸

S ohledem na uvedenou citaci pak můžeme uvést, že právě v tomto období dochází k jednomu z nejhorších poškození a patologickému vývoji psychiky dítěte. To pak může mít v důsledku ran způsobených právě v průběhu vývoje za následek páchaní trestné činnosti, kdy v nejzávažnějších případech se může např. systematicky týrané dítě dopustit zvláště závažného trestného činu jako je vražda. Samozřejmě si musíme uvědomit, že takovýchto činů není velké množství. Děti a mladistvých, kteří se dopouštějí méně závažné trestné činnosti je daleko více. Nejsou však díky tomu hodni menšího zájmu společnosti o případnou nápravu a především pomoc.

Přes shora uvedenou specifikaci s ohledem na důležitost předškolního až školního věku musíme dodat, že vývoj v každém období je důležitý a ve své podstatě určující. Každá byť zdánlivě nepatrná rána utrpěná v době vývoje, se může později rozvinout do vážné psychické poruchy. Psychika člověka a tedy i její vývoj je nesmírně složitou problematikou, která je úzce spjata s nejrůznějšími vlivy a plynule se vyvíjí a obsahuje různé určující faktory. „*Vývoj vztahů s lidmi zahrnuje jak schopnost **empatie**, tj. vcítění do někoho jiného, tak rozvoj **citové vazby** k jiné osobě. Vcítění, tj. přijetí emočního prožitku jiného člověka, jsou schopny již kojenci mladší 6 měsíců. Prožitek empatie, zejména pokud je ve větší míře spojen s pozitivními*

---

²⁸ LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 1998. s. 149.

pocity, může postupně vést k rozvoji citové vazby. Tak tomu bývá ve vztahu k matce a postupně i k dalším členům rodiny.“²⁹

Shrňme-li uvedené skutečnosti můžeme říci, že v problematice kriminality mládeže a dětí by neměl orgány činné v trestním řízení a další podílející se subjekty zajímat pouze a jen prvotní podnět, který vedl ke spáchání trestného činu. Tyto subjekty by se měly zároveň zabývat pozadím celé věci, a to zejména v případech závažnější trestné činnosti a v případech, kdy dochází k opakovanému protiprávnímu jednání ze strany konkrétního jedince. Musíme podotknout, že v dnešní moderní společnosti už takový zájem zcela transparentně existuje v podobě psychiatrických vyšetření, v činnosti mediační a probační služby a v práci mnoha dalších subjektů.

4.3 Sociokulturní část

Veškeré vnější vlivy, které nejsou spojeny s vnitřní psychickou částí jedince a působí na vývoj člověka a tedy tím i ovlivňují potencionální vývoj směrem ke kriminální budoucnosti, můžeme označit jako SOCIOKULTURNÍ.

Budeme-li se tedy zabývat problematikou sociokulturních faktorů, dojdeme bezesporu k závěru, že i zde můžeme použít dělení na mnoho jednotlivých podoblastí a jejich členění se bude lišit názor od názoru. Stejně tak zjistíme, že ani zde nejsou názory zcela totožné a každý odborník bude klást důraz na jinou oblast. Rozdílnost názorů je lidskou přirozeností a ve své podstatě je i hnacím motorem v oblasti rozvoje a zdokonalení. Jedním z nejdůležitějších hledisek, na kterém se odborníci shodnou je vzájemná interakce vnějších faktorů a psychiky. *„Z hlediska psychického vývoje jsou nejvýznamnější sociální, resp. sociokulturní faktory. Podněty tohoto druhu přispívají k rozvoji specifiky lidských projevů, jako je schopnost verbální komunikace, autoregulace vlastního chování podle sociálních norem apod.*“³⁰ Díky tomu, že kriminalita mládeže a s tím spojená zkoumání jsou časově omezeny právě věkem, rozdělme si tedy tuto oblast na rodinné a školní prostředí a prostředí volného času.

4.3.1 Rodinné prostředí

S ohledem na téma této práce se dá rodinné prostředí považovat za nejvíce určující. Pokud bychom si měli tuto úvahu zdůvodnit, můžeme uvést, že je to díky neustálému kontaktu dítěte právě s tímto prostředím a jeho stereotypy chování, reakcemi na jednotlivé podněty apod..

---

²⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.*. 2005. s. 98.

³⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.*. 2005. s. 16.

Dítě a později mládež ve své podstatě v první řadě své chování a prožívání přebírá ze svého okolí, kterým je právě rodina. Rodina představuje ze společenského pohledu malou sociální skupinu, která je dítěti tím prvním příkladem a vzorem pro převzetí určitých vzorců chování. Tento princip se neprojevuje pouze na způsobu vnějších projevů chování dítěte, ale podílí se samozřejmě i na jeho citovém vývoji. Zde se opět dostáváme k faktu, že jednotlivé faktory jsou úzce propojeny a nelze je v konečném důsledku oddělit. „*Význam emocionální stránky života jedince a rodiny v moderní společnosti roste. Její absence nebo poruchy nutně vyvolávají závažné nesnáze v rodinném životě i ve vývoji dítěte.*“³¹

Při bližším pohledu na strukturu a funkci rodiny se dostaneme k faktu, že do rodinného prostředí zasahuje celá řada ostatních vnějších faktorů. V konečném důsledku se na vývoji jedince (dítěte) tedy podílejí a značnou měrou jej následně ovlivňují. Určující roli působení rodinného prostředí však spatřujeme v tom, že právě rodiče ovlivňují to, jaké vlivy na dítě působí. Do „hry“ v působení na vývoj dítěte tak vstupují další faktory jako jsou vliv médií (televize, počítač, rádio) vliv úzkého kruhu rodinných přátel, ale i vliv negativních projevů jiných osob, se kterými se dítě střetne, ať rodiče chtějí nebo ne.

Právě v těchto chvílích hraje rodina velmi důležitou roli. Jejím úkolem je snažit se dítěti vysvětlit různé abnormality, se kterými se prostřednictvím uvedených faktorů setkává. Zde se dostáváme k důležitosti emocionálního vztahu mezi rodiči a dětmi. Právě v těchto chvílích se jeví jako tím nejzásadnějším, protože pokud jsou vztahy rodič X dítě nenarušené a vřelé, je i vliv působení rodičů ze strany dítěte chápán daleko přívětivěji a dítě jej snáze přijme. Na rozdíl od rodin, v nichž je vztah vlažnější a tedy i důvěra dítěte je menší. V těchto případech často dochází k negativnímu přijetí rodičovské péče a dítě reaguje spíše negativně a opačně, než rodič naznačuje. V rodinách, kde jsou vazby mezi dětmi a rodiči takřka mizivé, je dítě ponecháno procesu, ve kterém si věci vysvětluje dle zkušeností získaných mimo rodinu. Pak je s ohledem na jeho budoucí kriminální vývoj důležité, s jakým vzorem mimo rodinu se dítě střetne a od něhož tedy převezme základní vzorce chování. Bohužel se zde stává, že takto zanedbané dítě mnohem raději převezme vzorce chování, které jsou pro něj snadnější volbou a směřují tedy spíše k protiprávnímu jednání.

Samostatný vliv rodinného prostředí je odlišný s každou jednotlivou rodinou. Zjednodušeně se dá uvést, že každá rodina do určité doby své dítě před působením ostatních vnějších vlivů ochraňuje. Toto období je těžce určitelné, ale jeho konec lze zařadit ke vstupu do mateřské školy nebo na základní školu, kde vliv rodičů samozřejmě slábne. Ochrana rodičů je částečně vědomá a částečně nevědomá, a to pod záštitou strachu o malé dítě. Tento

---

³¹ ŠTÍPEK, Jaroslav. *Sociální příčiny poruch chování obtížně vychovatelné mládeže*. 1987. s. 33

fakt lze podpořit tím, že rodiče se vlastně v přítomnosti dětí stýkají pouze s lidmi z jejichž strany necítí žádné ohrožení pro sebe a pro své děti. I přesto se dítě již v tomto věku dostává do střetu s jinými vlivy. Mezi ně lze zařadit vliv ostatních osob, které si na návštěvu přivedou právě rodiče. Již zde se utvářejí prvotní skupiny a z nich vyplývající požadavky na chování dítěte. Zároveň tak dochází i k tvorbě prvních sociálních vazeb mimo rodinu.

Ať už chceme nebo ne, musíme si přiznat, že rodina má skutečně velký ne-li největší podíl na vývoji (výchově) mládeže a vlastně i celých budoucích generací. Proto se zbavování odpovědnosti k výchově u rodičů jeví jako tím nejhorším způsobem možného vlivu. Vztah mezi dětmi a rodiči a tím tedy i vliv rodinného prostředí na kriminální či “normální” vývoj dítěte se tak dá zařadit na první místo.

Z rodinného prostředí je totiž dítě zákonitě vybaveno vlastnostmi a způsoby reagování na podněty, kterým je v budoucím životě vystaveno. Pokud budeme jako model brát právě rodinu, která dítěti místo výchovy a lásky dá všechny hmotné statky a výhody, nemůžeme se divit jeho jednání. Takové dítě totiž zvolí jako řešení vyvstalého problému ten nejjednodušší způsob, i když se může jednat právě o protiprávní jednání. Za modelovou situaci nemusíme brát ani přímé “ohrožení”, ale např. i jen odmítnutí ze strany jednoho z vrstevníků, na které takové dítě není zvyklé.

Jak již jsme uváděli v kapitole psychologických vlivů, je v životě dítěte mnoho určujících mezníků, mezi které jsme si zařadili i přechod z prvního stupně základní školy na druhý. Zde se dítě střetává s mnoha novými požadavky, zvyky a způsoby života. Zároveň je bohužel v dnešní době vystaveno mnoha pokušením. Mezi těmito pokušeními jsou bezesporu cigarety, alkohol a drogy. ***„Každý člověk se může za určitých okolností stát závislým na užívání psychoaktivní látky. V počáteční fázi, kdy jde o první zkušenost s určitou látkou, jsou důležité následující faktory :***

- *aktuální stresová situace jako spouštěč;*
- *způsob jejího emočního i racionálního zpracování, míra schopnosti a ochoty uvědomit si riziko řešení osobních problémů pomocí drogy či alkoholu;*
- *uspokojivé sociální zakotvení (profesní a rodinné zázemí) a fungující vztahy s lidmi schopnými poskytnout potřebnou oporu snižují pravděpodobnost takového způsobu reagování.“³²*

Je tedy zcela nepopiratelné, že rodinu lze považovat za základní stavební kámen v každé společnosti a tedy i ve vývoji dítěte. Její vliv se prolíná všemi oblastmi lidského života.

---

³² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004. s. 554.

Zároveň musí jako jedna z nejdůležitějších skupin ve společnosti poskytovat dítěti oporu, porozumění, lásku a bezpečný, ale ne však nekritický přístav na cestě životem.

Nelze však jednostranně říci, že v rodinách s harmonickými vztahy a kvalitním prostředím pro vývoj dítěte nedochází ke krizovým situacím. Zde nastupuje další z významných rolí rodiny, která musí být právě v těchto případech schopna dítěti pomoci v návratu k běžnému (normálnímu) způsobu života. Zcela určitě je to v rodinách se silnými a kvalitními rodinnými vazbami snazší, než v rodinách, kde jsou vztahy minimální, nebo dokonce negativní.

Rodinu v celkovém kontextu chápeme jako nejdůležitější faktor působící na vývoj dítěte, který jeho životu dává prvotní signály a směry vývoje. Tím nejhlavnějším úkolem pro rodiče je poskytnout dítěti lásku a co nejvíce péče a svého volného času tak, aby dítě vyrůstalo v prostředí pohody a klidu. Přiznejme si však, že tato úloha je díky dnešní uspěchané době a společenskému vývoji stále složitější. Díky tomu považujeme rodičovství za ten největší a nejzodpovědnější úkol člověka v jeho životě.

4.3.2 Školní prostředí

Ve školním prostředí se dítě dostává ve své podstatě poprvé ve svém životě do situací, kdy své činnosti řídí zcela samo bez působení dospělých. Samozřejmě máme na mysli čas o přestávkách a v době před zahájením a po ukončení výuky, kdy je vliv učitelů minimální. Rozhodování a jednání dítěte je v této době ovlivňováno získanými modely a způsoby reagování, které si dítě přináší právě z rodinného prostředí. Dalším ovlivňujícím faktorem je v tomto prostředí chování a jednání spolužáků a samozřejmě i částečně požadavky a pravidla nastavená školou prostřednictvím učitelů. Dalšími faktory, které ovlivňují chování a jednání dítěte v rámci nově vytvořených sociálních skupin jsou v neposlední řadě způsoby a normy chování, které dítě získá v blízkosti rodiny. Jedná se o působení vlivů z okolí přátel rodiny, které však bývá do určité míry ovlivněno právě rodinou.

V tomto prostředí se dítě zpravidla stává členem hned několika malých sociálních skupin, kdy je samozřejmě vystaveno jejich působení. Tyto skupiny vznikají ve větší míře spontánně a dítě v nich následně přebírá určitou roli.

„Zapojením do skupiny je jedinec vystavováná určitému skupinovému tlaku, který ho nutí přizpůsobit se normám skupinového života. Ukazuje se však, že konformita dětí ve skupině není obvykle absolutní.“ „Konformita sama je determinována celou řadou

specifických faktorů, především velikostí skupiny, její atraktivností a tím, jak někteří jedinci vyvíjejí autoritu.“³³

V rámci těchto skupin dochází k prvotní konfrontaci s okolním světem zcela neovlivněným působením rodičů. Jejich vliv však má společně s genetickou a celkovou psychickou výbavou dítěte největší podíl na jeho zařazení do skupiny a převzetí konkrétní určité role. Následné převzetí role ovlivňuje celkový projev dítěte v celém školním prostředí. Lze konstatovat, že čím větší průbojnost, samostatnost a schopnost prosadit své názory, předurčuje takové dítě k zaujetí vedoucí role. Pokud je dítě ve svém založení tiché, neprůbojné a bojácné, zaujme pravděpodobně jednu z menších rolí. Ta je následně podřízena jeho inteligenčním schopnostem. Takové dítě s dobrou vyjadřovací schopností tak může být v rámci skupiny “využito“ ke zprostředkování dialogu s venkovním prostředím, které reprezentuje např. učitel, školník, nebo jiná skupina. Ke každé roli má tedy dítě své určité osobnostní předpoklady.

„K tomu, aby se jedinec ve skupině dětí nebo mladistvých stal vůdcem, musí dojít k optimálnímu spojení jeho osobních předpokladů s celkovou strukturou a zaměřením skupiny.“³⁴ Pokud budeme brát v úvahu vůdcovskou roli jednoho z dětí dostaneme se do situace, kdy můžeme konstatovat, že na osobnosti vůdce skupiny je závislý další “osud“ méně průbojných členů skupiny. Osobnost vůdce skupiny tak z velké části určuje další chování a jednání ostatních členů. Pokud je takový vůdce již z rodinného prostředí veden k základním principům slušnosti a “normálního“ života, budou i členové této skupiny směřováni k takovému způsobu života. V případě, kdy je takový vůdce “vychován“ volnějším a z větší části sobeckým a bezohledným způsobem, směřuje tímto směrem i ostatní, snadněji ovlivnitelné členy skupiny.

V těchto situacích tedy dochází velice často k možnosti vstoupení členů skupiny na cestu přestupování školního řádu a bohužel i k porušení právního řádu. V mladším školním věku se střetáváme s drobnými krádežemi, jako je krádež svačiny, či školních pomůcek. Toto si školy převážně řeší v rámci své kompetence. Později však dochází ke krádežím oděvních svršků, peněz, mobilních telefonů atd.. Tyto případy již bývají řešeny orgány činnými v trestním řízení a i přesto, že jejich výsledkem není vynesení rozsudku, mohou způsobit velké škody v budoucím životě dítěte. Dochází k traumatům z ostudy, k postihům ze strany rodičů, k výsměchu či ukazování si prstem od spolužáků. V některých případech dochází k opakování protiprávního jednání dítěte a jeho umístění do různých výchovných či diagnostických ústavů. V těchto ústavech se však takové dítě setkává většinou s dětmi, které

---

³³ CHALOUPKA, Luboš. Úvod do sociální patologie V. 1983. s. 18.

³⁴ CHALOUPKA, Luboš. Úvod do sociální patologie V. 1983. s. 19.

jsou v obdobné situaci nebo právě s dětmi, které nemají s protiprávním jednáním žádné morální problémy. Na takové dítě pak prostředí ústavu doléhá ještě ve větší míře a nezřídka se stává, že dítě převezme roli, která mu byla přisouzena.

Další skupinou jsou děti, které se do skupiny připojí pouze a jen z toho důvodu, že nechtějí stát stranou. Tyto děti pak bývají často obětmi drobné školní šikany, posměchu z řad jiných členů skupiny, ale i ostatních spolužáků. Jejich kriminální budoucnost se pak může projevit až v pozdějším věku a její následky bývají mnohem horší.

Pro úplnost musíme dodat, že skupiny dětí můžeme rozdělit na tři druhy. První dva jsme již zmínili výše. Třetí skupinou jsou skupiny, které se ve své podstatě neprojevují ani kladným ani záporným způsobem. Ve své podstatě žijí pouze v rámci své skupiny a navenek se nijak neprojevují. Projevy kladné, ale i záporné jsou spíše ojedinělými a jsou drobného charakteru.

Pokud si kapitolu školního prostředí shrneme, můžeme uvést, že i zde hraje roli velké množství faktorů, které se společně prolínají, vzájemně spolu reagují a každý ovlivňuje celkový projev dítěte. V návaznosti na školní prostředí vznikají nebo se mimo školní prostředí přesouvají i aktivity volného času a popřípadě i skupiny vzniklé právě ve školním prostředí.

4.3.3 Prostředí volného času

Prostředí volného času je logickým vyústěním v životě každého člověka a tedy i dítěte a mládeže jako takové. Toto prostředí a chování dítěte či mladistvého právě v něm je do značné míry ovlivněno jak genetickými vlohami tak působením prostředí rodinného. Ve svém počátku bývá volba programu a režie volného času závislá také na školním prostředí, ve kterém vznikají vrstevnické skupiny. Jejich působení je často přenášeno právě do prostředí volného času. Významný podíl ve volném čase hrají vrstevnické skupiny.

„Snaha o osamostatnění, které by poskytlo potřebný prostor pro další vývoj osobnosti, bývá doprovázena orientací na jiné sociální skupiny, než je rodina. Pro pubescenta mají čím dál větší význam vrstevníci, kteří mají podobné problémy jako on a jsou ve vztahu k němu v rovnocenném postavení. Jsou jeho generační skupinou, s níž sdílí názory, hodnoty a normy i preferovaný způsob života.“³⁵

Důležitou roli tedy opět hrají různé sociální skupiny nebo party do nichž se mladý člověk zapojuje a tráví v nich svůj volný čas. Diferenciace do konkrétní skupiny je ovlivněna stejnými faktory jako v případě skupin vznikajících ve školním prostředí. Ve zjednodušeném modelu můžeme uvést, že skupiny vznikají na principu propojení dvou různých modelů

---

³⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.* 2005. s. 371.

rodinného prostředí a dvou modelů party. Nejčastěji dochází k propojení mezi sociálně integrovanou rodinou a sociálně integrovanou partou. Toto lze chápat jako pozitivní působení mezi oběma formami prostředí a vznik pozitivně orientovaného volno časového prostředí. Další model pozitivního propojení je vstup dítěte ze sociálně neintegrované rodiny do sociálně integrované party. V tomto případě dochází k velice pozitivnímu působení party na konkrétního jedince, který začíná přejímat zvyky a společenské normy od sociálně integrovaných vrstevníků. Tím dochází k odvrácení takového jedince od možnosti budoucího protiprávního jednání. Musíme podotknout, že těchto případů bývá mnohem méně.

Opakem je prostředí negativní, které nečastěji vzniká propojením sociálně neintegrovaného rodinného prostředí a sociálně neintegrované party. Právě z tohoto prostředí se nejčastěji diferencují budoucí mladí lidé, kteří se dostanou na “cestu zločinu“. Důsledkem takového prostředí pak často bývá i umisťování této mládeže do výchovných či diagnostických ústavů. Těchto propojení s konečným fatálním následkem je vzhledem k celkovému počtu mládeže daleko menší než v prvním uváděném případě. Ještě menší zastoupení v celkovém počtu pak má propojení sociálně integrovaného rodinného prostředí se sociálně neintegrovanou partou. Toto propojení však mívá zpravidla ty nejhorší následky s ohledem na kriminální jednání mladého člověka.

Vrstevnická skupina nebo parta má skutečný význam v životě dítěte a především dospívajícího pubescenta velkou roli. Její působení je, ale zároveň ovlivňováno dalšími faktory jakými jsou rodina, inteligence a genetické dispozice.

4.4 Shrnutí

K zakončení této obsáhlé kapitoly musíme dodat, že na děti a mládež působí všechny uváděné faktory současně. Jejich vzájemným propojením vzniká složitý komplex mezilidských vztahů, jejichž struktura a provázanost je předmětem zkoumání mnoha oborů. Nemůžeme si však myslet, že na jedince působí pouze a jenom faktory uváděné v kapitole 4 a jejich podkapitolách 4.1 až 4.3.3, neboť by se jednalo o nezodpovědné zjednodušení celé problematiky kriminality mládeže. Dalších faktorů působících na mládeže je nepřeberné množství a jejich vzájemnou interakcí, vývojem a zralostí je pak řízena kvalita života každého jednotlivého člověka.

5 VLASTNÍ KRIMINALITA MLÁDEŽE

Kriminalita mládeže podléhá stejným právním normám, kterými je z hlediska trestního práva řízena tato problematika v rámci celé České republiky. Její vymezení je v první řadě vyjmenováno v trestním zákoně a trestním řádu. Zároveň však existují právní normy, které kriminalitu a trestní odpovědnost mládeže řeší speciálně.

Trestní věci, kterých se může mladý člověk v naší republice dopustit, jsou tedy vymezeny ve stejných právních normách, jaké platí i pro dospělou populaci. Hlavní rozdíl v posuzování kriminality mládeže je v následném trestání, a to především ve výši a způsobu trestu. K trestnímu řízení vedenému proti mladistvému jsou dále využívány další zákonné normy, které se soustřeďují přímo na řízení vedené s mladistvým. Jedná se zejména o specializovaný soud pro mladistvé a s ním spojený zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

5.1 Základní právní rámec

Základní právní rámec je tedy stanoven především trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. a trestním řádem č. 141/1961 Sb.. V těchto právních normách jsou všeobecně vysvětleny základní pojmy spojené s trestním právem jako je trestný čin, věk, trestní odpovědnost, sankce, trest a další. Nově se v trestním zákoníku v § 14 objevuje např. rozdělení trestných činů na **přečiny a zločiny**. V odstavci 2 trestní zákoník uvádí „*Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí sazby do pěti let.*“³⁶. V citovaném trestním zákoníku jsou vyjmenovány všechny činy, které jsou v rámci českého práva a české justice považovány za trestné činy a podle tohoto zákona jsou dále určovány výše trestů. Jejich rozmezí je rovněž upraveno v jednotlivých paragrafech. Mimo jiné uvedený trestní zákoník dále určuje, u kterých činů lze jako trest určit alternativní trest, jako je např. Domácí vězení, veřejně prospěšné práce či propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Druhý uváděný zákon trestní řád upravuje postup orgánů činných v trestním řízení, kdy v jeho rámci musí být prováděny všechny úkony trestního řízení, popřípadě trestního stíhání. Trestní řád mimo jiné upravuje např. problematiku zadržení, která je řešena v § 76 trestního řádu, kdy konkrétně v odst. 1 tohoto ustanovení je uvedeno, „*Osobu podezřelou ze spáchání trestného činu může, je-li dán některý z důvodů vazby (§ 67), policejní orgán v naléhavých případech zadržet, i když dosud proti ní nebylo zahájeno trestní stíhání (§ 160 odst. 1). K zadržení je třeba předchozího souhlasu státního zástupce. Bez takového souhlasu*

---

³⁶ Úplné znění TRESTNÍ ZÁKONÍK 2010 ve znění zákona 306/2009 Sb. 2009. s. 13.

*lze zadržení provést, jen jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu předem nelze dosáhnout, zejména byla-li osoba přistižena při trestném činu anebo zastižena na útěku.*³⁷ Uvedený zákon samozřejmě nehovoří pouze o restriktivních opatřeních, ale upravuje zároveň i určitá práva pro podezřelé či obviněné osoby a zároveň i určité povinnosti orgánů činných v trestním řízení

Mezi další právní normy, které hrají v oblasti kriminality mládeže velmi důležitou roli patří zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.. V tomto zákoně je upraven další postup při trestním řízení a zároveň jsou v něm upraveny základní trestní sazby u trestů pro mladistvé. Například v oblasti udělování trestu obecně prospěšných prací je horní hranice trestu dle vymezení trestního zákoníku snížena na polovinu, kdy tedy mladistvý může dostat tento trest v maximální výměře 50-150 hodin.

Budeme-li se zabývat aplikací zákonných norem do praktické části života musíme zmínit, že v případech již uvedených zákonných norem vystupují převážně policisté, advokáti (jejich přítomnost při provádění úkonů trestního řízení s mladistvými je zákonem daná), dále státní zástupci a v neposlední řadě soudci. Na procesu trestního řízení se však podílí daleko větší počet osob, mezi které patří mediační a probační úředníci, kteří pracují v rámci dalšího zákona, kdy se jedná o zákon o Mediační a probační službě č. 257/2000 Sb.. Do celého procesu dále zasahují pracovníci Odboru sociální péče o dítě, kteří postupují zejména v rámci zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

Na procesu trestního stíhání mladistvých se samozřejmě nepodílejí pouze uváděné zákonné normy, ale jejich rozsah je mnohem širší. Zákonné normy se navzájem prolínají, doplňují a jejich výčet by mohl být mnohem delší. Zákonné normy zde citované jsme si vyjmenovali jako ty základní s ohledem na jejich účinnost od prvních okamžiků vlastního procesu trestního stíhání mladistvých osob.

6 ZPŮSOBENÉ NÁSLEDKY

Kriminální jednání ze strany mládeže a dětí bývá zpravidla společností vnímáno daleko více než kriminalita spáchaná dospělou populací. Nejedná se ani tak o vnímání škodlivosti nebo špatného vlivu na vlastní společnost, ale spíše o vnímání z důvodu působení na budoucí vývoj samotného mladistvého pachatele. Následky způsobené trestnou činností můžeme rozdělit do několika základních skupin, kterými jsou následky způsobené

---

³⁷ Úplné znění TRESTNÍ ŘÁD 2010 vč. Změn provedených zákony č. 41/2009 Sb., č. 272/2009 Sb. a č. 306/2009 Sb. 2009. s. 134.

poškozenému, následky způsobené nejbližším příbuzným a následky způsobené vlastnímu mladistvému pachateli. Je nutno podotknout, že i v tomto případě působí všechny uvedené následky ve vzájemných souvislostech a nelze je oddělit jednu od druhé. Zde opět hraje důležitou roli vlastní vývoj mladého člověka a samozřejmě i rodinné a společenské vazby takového člověka. Všeobecně můžeme říci, že eliminace, či alespoň minimalizace následků, bývá mnohem snazší v harmonickém rodinném a společenském prostředí. V tomto prostředí na rozdíl od jeho opaku fungují opěrné a podpůrné body, které mladistvému pomáhají lépe se vyrovnat s vyvstalou situací. Naopak mladistvý v prostředí bez pozitivních rodinných a sociálních vazeb bývá na řešení problému často sám, nebo jsou mu z uvedeného prostředí kladeny spíše ještě překážky komplikující proces nápravy.

Rovněž je nutno zmínit, že v prostředí, kde jsou rodinné vazby na špatné úrovni a dítě je např. i stabilně deprivováno, je větší předpoklad vzniku kriminálního jednání. „*Deprivaci definujeme jako výsledek životní situace, kdy dítěti nejsou uspokojovány jeho základní psychické potřeby v náležité míře a po určitou, dosti dlouhou dobu. Uvést dítě do takové situace a udržovat je v ní znamená samozřejmě ohrožení jeho duševního zdraví a celého dalšího duševního vývoje.*“³⁸ Pak dochází k tomu, že si dítě ve své podstatě svým jednáním (někdy i protiprávním) nahrazuje nedostatek pozornosti. Na míře a způsobu týrání dítěte je pak závislý i druh a četnost jeho protiprávního jednání. Dítě týrané a zneužívané sexuálně se v pozdějším věku a někdy až v dospělosti může dopustit sexuálně motivované násilného činu. Následky tohoto jednání pak bývají mnohdy fatální.

6.1 Následky způsobené poškozenému

Pokud bychom se chtěli zabývat dopadem trestného činu na samotnou osobu poškozeného, musíme zdůraznit fakt, že každý jednotlivý trestný čin má jiný dopad. Znovu v této oblasti hraje roli velké množství faktorů. Mezi ně řadíme především právě vlastní trestný čin, osobu pachatele a osobu poškozeného.

Je pravděpodobné, že zcela jinak bude poškozený reagovat na následky způsobené „obyčejnou“ majetkovou trestnou činností a na následky způsobené závažnější násilnou činností. Reakce poškozeného na krádež třeba i drahého osobního vozidla bude tedy zcela odlišná od reakce poškozené na znásilnění. Například psychický faktor zde hraje velmi podstatnou úlohu. I přesto, že škoda na majetku v případě odcizeného vozidla bude mnohonásobně větší než u uvedeného znásilnění, bude se druhý poškozený s následky

---

³⁸ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kolektiv. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1995. s. 87.

vyrovnávat mnohem složitěji. Tomuto poškozenému totiž vzniká poměrně hluboká citová újma jejíž zmírnění či úplné odstranění v nejednom případě vyžaduje podíl činnosti mnoha odborníků. Zatímco poškozený krádeží vozidla se s touto škodou vyrovná v řádu několika týdnů a jedná se především o následky v hmotné oblasti jeho života. Naopak poškozený trestným činem znásilnění si nese způsobené následky mnohdy po celý život a je jimi po zbytek života v různé míře ovlivňován.

V případech následků způsobených poškozeným často dochází v rámci trestního řízení k tomu, že mladistvý pachatel vlastně ani neví, co způsobil a mnohdy se to ani dozvědět nemusí. Při případném soudním líčení bývá zpravidla věc provinění již delší dobu ukončena a mladistvý ani nemusí zcela přesně chápat, proč je vlastně perzekuován. V tomto směru se zdá být velice vhodná činnost mediátorů, kteří při procesu narovnání mladistvého pachatele konfrontují s poškozeným a ten má tak bezprostředně po činu možnost pochopit následky svého jednání a přijmout tak účinná opatření k nápravě svého jednání.

6.2 Následky způsobené pachateli

V případě následků, které vznikají vlastní osobě pachatele z řad mládeže a dětí se můžeme znovu pohybovat v rovině rozdělení těchto následků do tří základních skupin. V souvislosti se spácháním trestného činu může tedy dojít ke vzniku následků **psychických, rodinných a sociálních**. Pokud budeme chtít toto členění uspořádat podle závažnosti, můžeme jejich pořadí nechat tak, jak jsou v textu uvedeny za sebou. Tuto hypotézu podpoříme skutečností, že v případě způsobení prvotních psychických změn a tím narušení duševního stavu jedince, je i vypořádání se s ostatními následky mnohem složitější. Vazby mezi jednotlivými skupinami však samozřejmě působí oboustranně a v případě dobrého rodinného či sociálního zázemí může dojít k pozitivnímu působení na psychiku mladého člověka.

✓ Psychické následky

Rozměr psychických následků bývá přímo úměrný hned několika faktorům. Jedním z nich je stav ostatních složek a to jak rodiny, tak sociálního prostředí. Jedinec, který má v těchto skupinách dobré vztahy a cítí podporu se pravděpodobně vyrovná s následky svého jednání jednodušeji, než osoba, která má tyto vztahy narušené. Dalším z důležitých faktorů je závažnost (společenská nebezpečnost) trestního jednání. Zde se bude jinak vyrovnávat se svým jednáním osoba, která se dopustila krádeže a zcela jinak osoba, která se dopustila násilného jednání na jiné osobě a způsobila jí např. trvalé následky. Faktorů je samozřejmě

nepřeberné množství a patří mezi ně i problematika, která je řešena v kapitolách 4.1 až 4.2.1.1.1.

✓ **Rodinné následky**

V rodinném prostředí se tedy následky projevují zejména v závislosti na stabilitě a kvalitě těchto vztahů. V každém případě dojde k jejich alespoň částečné změně a popřípadě i ke zhoršení. Musíme však uvést, že u některých osob jsou tyto vazby a vztahy již na tak nízké úrovni, že k jejich změně ani nedojde, protože vlastně žádné vztahy nefungují. Tam kde jsou vztahy na “dobré” úrovni a pouto mezi členy rodiny je silné, k jejich porušení dojít nemusí. Naopak může toto prostředí jedinci velice pomoci ve vyrovnání se s následky psychickými. Modelově je možné říci, že mladistvý v prvním případě nepociťuje sice žádné poškození na úrovni rodinných vztahů, ale zároveň je na řešení psychických následků sám a tyto se mohou prohlubovat. V konečném důsledku mohou vyústit ve spáchání dalšího a mnohdy závažnějšího trestního jednání. Ve druhém případě bývá náprava všech následků rychlejší, účelnější a návrat do “normálního života” mladistvého probíhá nenásilnou, přirozenou cestou.

V této části způsobených následků vlastní osobě mladistvého pachatele musíme uvést i skutečnost, že jeho jednání samozřejmě působí i na vztahy mezi členy rodiny a určité následky si odnášejí právě i oni. Často se pak i členové rodiny setkávají s negativními reakcemi okolí na jednání jejich dítěte či blízkého příbuzného. O to důležitější roli zde hrají právě již uváděné harmonické vztahy, které celý proces usnadňují.

✓ **Sociální následky**

V případě dítěte a mladého člověka je sociální prostředí vymezeno zejména školním prostředím a volnočasovou aktivitou spojenou s působením malých sociálních skupin, jako jsou např. fotbalové družstvo a patra kamarádů ze sídliště. Zde lze chápat vzniklé následky jako negativní či pozitivní. V případě negativních následků se jedná o skutečnost, že parta může jedince za jeho protiprávní jednání obdivovat a svým způsobem jej pobízí k jeho opakování či vystupňování. Dále v tomto případě může dojít k zpretrhání přátelských vazeb v rámci party a tím vyčlenění jedince na okraj těchto skupin a tím způsobená jeho izolace. V případě kladného působení sociálních skupin ke zpretrhání vazeb nedochází a hlavním následkem tak může být občasné připomenutí minulosti ze strany vrstevníků, či členů party. Celkovým způsobem však tato skupina působí pozitivně, protože stále poskytuje mladistvému oporu a pomoc např. i při řešení uváděných psychických následků.

7 POSTOJ SPOLEČNOSTI

Obsah této kapitoly se prolíná celým textem vlastní práce, kdy základní nástin problematiky postoje společnosti je rámcově zmiňován v několika kapitolách. Zejména můžeme odkázat na kapitolu 3.2 textu.

Postoj společnosti se tedy v současné době stále více proměňuje a z oblasti tabu se dostává stále více na povrch vlastní problematiky. V dobách nedávné minulosti se postoj společnosti omezoval na řešení problematiky kriminality mládeže pouze formou dětských domovů, diagnostických ústavů a popřípadě menšího množství odborníků z řad psychologů. Mladý člověk byl často odstrkován na okraj společnosti a jen málo se společnost zabývala příčinami jeho chování a ještě méně činností na pomoc a nápravu vzniklého stavu. Dnes se na vrchol problematiky ve větší míře dostává nejenom zájem o vlastní osobu mladistvého pachatele, ale i prevence v práci s mládeží. Velice důležitou roli v oblasti prevence a následné pomoci mladistvým pachatelům trestné činnosti sehraává v současné době oblast poradenských činností.

Dnešní postoj společnosti směrem k mladistvým pachatelům protiprávního jednání se tedy stále více a více rozvíjí. Mládež, která se dostala do střetu s právním systémem společnosti již není odstrkována na okraj společnosti a není na tuto mládež paušálně pohlíženo jako na “odpad”.

7.1 Poradenství

Oblast poradenství je jedním z hlavních odvětví, na kterém lze prezentovat zvýšený a změněný zájem společnosti o problematiku kriminality mládeže. „*Obecně lze shrnout, že poradenství je obor, který integruje teoretické poznatky z mnoha vědních disciplín, zabývajících se studiem člověka. Na základě toho vytváří své vlastní koncepce.*“³⁹ S danou problematikou úzce souvisejí i zdánlivě okrajové služby poradenství jako je logopedie, etopedie, školní výchovné poradny a mnoho dalších. I přesto, že tyto poradenské služby nejsou v prvotním záměru poskytovány dětem a mládeži školního věku jako poradny v období, kdy se dostanou do konfliktu se zákonem, působí svou podstatou jako prevence vzniku takového stavu. Tuto preventivní činnost naplňují právě výkonem své běžné praxe, neboť např. hůře hovořícím dětem pomáhají zvládnout jejich odlišnost od běžné populace a tím se podílejí na snazším začlenění dítěte do kolektivu. Pomáhají korigovat jednání, chování

---

³⁹ HADJ MOUSSOVÁ, Z. *Úvod do speciálního poradenství*. 2002. S. 8.

a vystupování jednotlivce tak, aby se on sám nemusel cítit odstrčený a méněcenný. Působí jako prevence v oblasti vzniku situací, které ve svém důsledku vedou k protiprávnímu jednání mládeže. Vlastní poradenství můžeme rozdělit podle několika hledisek. Asi nejjednodušším a nejširším rozdělením je rozdělení na poradenství **preventivní** a **nápravné**.

- Jak již z názvu uvedených kategorií vyplývá, jedná se v případě poradenství preventivního zejména o působení na mládež v době, kdy se ještě do střetu s právním řádem nedostali. Toto poradenství je provozováno právě shora uvedenou formou nejrozličnějších poraden, ale i osvětovou činností ze strany nejrozličnějších organizací. Preventivní činnost je prováděna prostřednictvím přednášek na školách a ukázkových akcí např. Policií ČR, Hasičským záchranným sborem ČR, sociálními pracovníky, mediátory, lékaři apod..

V oblasti preventivního poradenství je v současné době nejrozšířenější a nejpropracovanější poradenství výchovné, školní a speciálně pedagogické. Jeho metody jsou dnes již na velice vysoké úrovni a i v rámci České republiky jsou minimálně na srovnatelné úrovni s ostatními vyspělými zeměmi světa. V rámci speciální pedagogiky jsou rozpracovány různé metody. „*Zaměřují se na překonání, zmírnění, příp. i na prevenci efektivit, tj. narušených vztahů jedince se speciálními potřebami výchově, vzdělání a práci.*“⁴⁰ Mezi metody speciální pedagogiky řadíme např. metody reedukce a rehabilitace.

- V případě poradenství nápravného se jedná o činnost spojenou s minimalizací následků protiprávního jednání mládeže a zároveň o co nejúčelnější způsoby náhrady způsobených škod. Jedním z hlavních představitelů této poradenské činnosti je Mediační a probační služba. Např. v mediační činnosti se mediátor za určitých podmínek snaží dovést do mimosoudního ukončení již vzniklý spor mezi poškozeným a pachatelem. Cílem jeho snahy je dovést jednání mezi oběma zúčastněnými stranami k tzv. narovnání. Dalším typickým představitelům nápravného poradenství je psycholog či psychiatr, který se mimo jiné své povinnosti podílí na minimalizaci psychických následků, jak u mladistvého pachatele, tak u poškozeného.

Pro celkové dokreslení problematiky poradenství můžeme uvést, že mezi další druhy členění řadíme dělení na krizové (linky bezpečí), krátkodobé a dlouhodobé poradenství, skupinové či individuální poradenství, sociální a psychologické poradenství atd.. Škála poradenství je rovněž velice širokým odvětvím, které v dnešním období již takřka zcela

---

⁴⁰ PEŠATOVÁ, I., TOMICKÁ, V. *Úvod do integrativní speciální pedagogiky*. 2007. s. 22.

koresponduje se všemi vědními obory zabývajícími se životem člověka. Proto je vlastní rozdělení a rozsah poradenství velmi různorodý.

8 SHRUTÍ

V teoretické části této práce bylo jejím cílem poskytnout čtenářům alespoň základní náhled na problematiku kriminality mládeže, která je ve své podstatě velice komplexní a složitou problematikou. Nejednalo se o snahu poskytnout podrobný rozbor problematiky, ale spíše o její široké vymezení s odkazy na další související vědní obory a lidské činnosti tak, aby poskytla teoretickou základnu k následujícímu výzkumu, a to především v souvislosti s lepším pochopením výsledků zkoumání. Směrem ke zkoumání bylo cílem především ukázat, že nelze statistické údaje prezentovat jako pouhá číselná vyjádření, ale je nutno se na základě těchto výsledků zabývat spíše důvody, které mládež k protiprávnímu jednání vedou. Zároveň je kladen důraz na pochopení skutečnosti, že původ kriminality mládeže není zpravidla v době spáchání vlastního protiprávního jednání ani těsně před ním, ale směřuje k němu dlouhodobý vývoj v rámci rodiny, sociokulturního prostředí a biologických předpokladů. Směřuje tedy k pochopení, že konečné kriminální jednání mládeže je ovlivňováno působením mnoha faktorů v rámci různých prostředí a jejich vzájemné interakce.

PRAKTICKÁ ČÁST

9 VYMEZENÍ PROVÁDĚNÉHO PRŮZKUMU A CÍLŮ

Do procesu vzniku a vývoje situace, ve které se mládež dopouští trestního jednání zasahuje celá řada nejrůznějších faktorů. Jejich pestrost a základní shrnutí jsme se pokusili nastínit v rámci teoretické části. V praktické části se pokusíme pomocí průzkumu statických údajů a studiem spisového materiálu prozkoumat skutečný stav právě v oblasti vlivu jednotlivých činitelů na vznik a vývoj kriminální zkušenosti mládeže.

Hlavním cílem praktické části je zjistit podíl vlivu působení rodinného prostředí na budoucí kriminální nebo protiprávní jednání mládeže a následný návrh možného řešení zjištěné skutečnosti. K provedení hlavního cíle vlastní praktické části bude použito i několik dílčích průzkumů, jejichž cílem bude zmapovat především velikost podílu mládeže na celkové kriminalitě, vliv působení alkoholu a omamných látek a hlavní objekty zájmu mládeže při páchání trestné činnosti v rámci vybraných územních odborů Policie České republiky.

□ Předpoklady prováděného průzkumu

- ✓ Můžeme předpokládat, že podíl mládeže na kriminalitě v rámci České republiky nepřesahuje 1/10 celkového množství spáchaných trestných činů.
- ✓ Díky skladbě obyvatelstva lze předpokládat, že podíl mládeže na kriminalitě v okrese Sokolov se pohybuje nad celorepublikovým průměrem a v porovnání let 2008 a 2009 je přibližně stejný.
- ✓ Lze předpokládat, že pachatelé z řad mládeže se dopouštějí především obecné trestné činnosti a především majetkových trestných činů.
- ✓ Je možno předpokládat, že podíl kriminality mládeže ve vybraném územní odboru se v jednotlivých letech mírně zvyšuje.
- ✓ Můžeme předpokládat, že polovina pachatelů trestné činnosti z řad mládeže se této dopouští pod vlivem alkoholu a objektem zájmu je minimálně v polovině případů právě alkohol či cigarety a omamné látky.
- ✓ Lze předpokládat, že kriminalita mládeže je závislá na rodinném prostředí, ve kterém mládež vyrůstá a trestné činnosti se častěji dopouštějí osoby z nižších sociálních poměrů.

□ **Základní okruhy průzkumu**

- ✓ Podíl kriminality mládeže na celkové kriminalitě v České republice v roce 2009.
- ✓ Podíl kriminality mládeže v okrese Sokolov za rok 2009.
- ✓ Druhy páchané trestné činnosti mládeží v okrese Sokolov za rok 2009.
- ✓ Podíl mládeže na kriminalitě v rámci vybraného Obvodního oddělení Policie České republiky.
- ✓ Vliv užívání alkoholu, psychoaktivních látek a drog na trestnou činnost mládeže u OO PČR Sokolov-venkov a Habartov za rok 2009 a jejich podílu jako objektů zájmu páchaní trestné činnosti.
- ✓ Sociální a rodinné prostředí mladistvých a nezletilých pachatelů na OO PČR Sokolov-venkov a Habartov v roce 2009.

□ **Metody použité při průzkumu**

Jako průzkumná metoda byla využita metoda analýzy a rozboru statistických údajů a studium spisového materiálu z vybraných územních odborů Policie České republiky. V prvních čtyřech bodech bude využito průzkumu a porovnání dostupných statistických údajů, jejichž prostřednictvím se pokusíme o zmapování skutečného současného stavu a vývoje v oblasti kriminality mládeže.

V následujících bodech bude použito metody studia a rozboru dat vyplývajících ze spisových materiálů na vybraných obvodních oddělení v rámci Policie České republiky okres Sokolov. Součástí bude rovněž poměrové přepočítání podílu zkoumaných údajů do oblasti celého okresu Sokolov.

□ **Popis zkoumaného vzorku**

Jako vzorek pro provádění průzkumu byly se souhlasem příslušných služebních funkcionářů zvoleny a využity interní listinné materiály v podobě statistických údajů a spisových materiálů.

K celkovému pohledu na skutečnou situaci v oblasti podílu mládeže na celkové kriminalitě v České republice bylo využito statistických tabulek mapujících stav v uvedené prozkoumávané oblasti v České republice v letech 2008 a 2009. Při volbě jednotlivých hodnot bylo postupováno diferenciovaným výběr určujících dat jako jsou údaje o celkovém počtu

zjištěných protiprávních skutků, který se dopouštěla právě mládež a rovněž tak celkový počet zjištěných trestných činů.

Ke konkrétnímu určení podílu různých faktorů ovlivňujících kriminální činnost mládeže bylo zvoleno studium a analýza spisových materiálů z vybraných Obvodních oddělení v okrese Sokolov. Těmito územními jednotkami byly zvoleny Obvodní oddělení Policie České republiky Sokolov – venkov a Habartov. K porovnání podílu v rámci celého okresu Sokolov bylo využito přepočtu zjištěných skutečností k celkovému počtu skutků, kterých se dopustili pachatelé právě z řad mládeže. V průběhu průzkumu spisových materiálů bylo použito dostupných informací, které lze prostřednictvím jednotlivých protokolů získat. K upřesnění prezentovaných dat bylo dále využito elektronického systému vedení spisového materiálu k jednotlivým případům Evidence Trestního Řízení (ETŘ). Systému ETŘ bylo využito zejména z důvodu, že v současné době jsou v něm archivována i data, která se v listinné podobě neobjevují a tedy ani nearchivují. Důležitou skutečností je rovněž fakt, že k průzkumům bylo využito dat, která se vztahují ke známé trestné činnosti neboť u činů jejichž pachatel nebyl zjištěn není možno určit jeho zařazení mezi mládež nebo dospělou populaci.

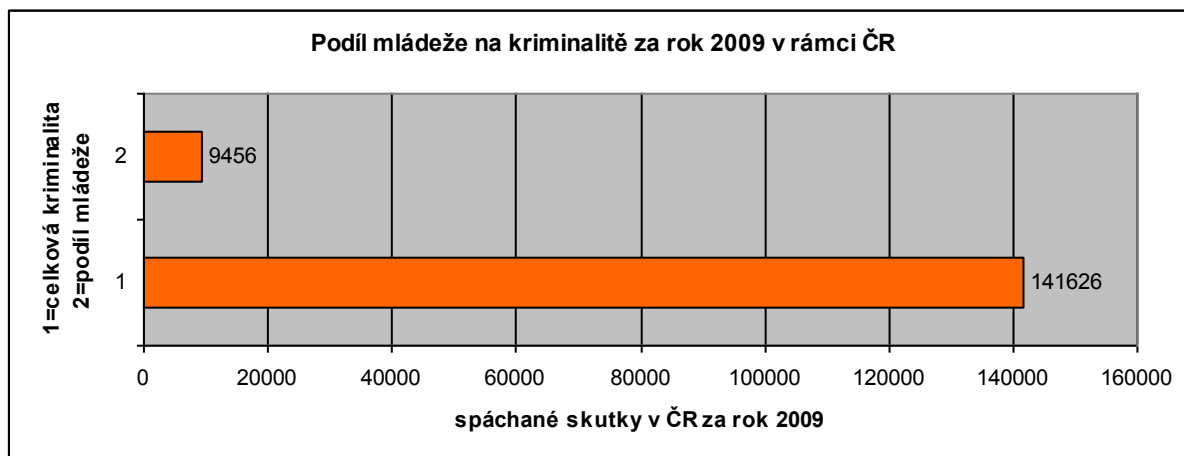
Při práci s jednotlivými daty ze statistických tabulek a spisových materiálu tato zpracováváme a snažíme se je prezentovat jednoduchou, ale posloupnou formou tak, aby dávala logický smysl a tvořila postupnou řadu. Zároveň musíme uvést, že jednotlivé prozkoumávané oblasti na sebe v některých částech navazují nebo se doplňují.

9.1 Účast mládeže na kriminalitě v České republice

Při koncipování průzkumu tak jak byl prezentován v kapitole 9, se jako základní problematika jeví porovnání podílu mládeže na celkové kriminalitě v rámci celé České republiky. K objasnění zkoumaného podílu bylo tedy využito průzkumu statistických údajů kriminality v celé ČR v roce 2009. Ze zjištěných údajů je patrné, že osoby z řad mládeže se dopustili 9456 skutků z celkového počtu 141626 viz. graf č. 1. Na celkové kriminalitě v kalendářním roce 2009 se mládež podílela 7 % a ostatní pachatelé starší 18 let 93 %. Podíl mladistvých se tedy blíží k jedné desetině z celkového počtu objasněných skutků.

Pro úplnost prezentovaných dat je nutno uvést, že v případě mládeže a dětí bylo ve zkoumaném období jejich protiprávní jednání v rámci platného trestního zákona pojmenováno jako přečin v případě mladistvých a jako čin jinak trestný v případě nezletilých. Formálně však jejich jednání, vyjma věkové hranice, naplňuje skutkovou podstatu trestných činů.

Graf č. 1

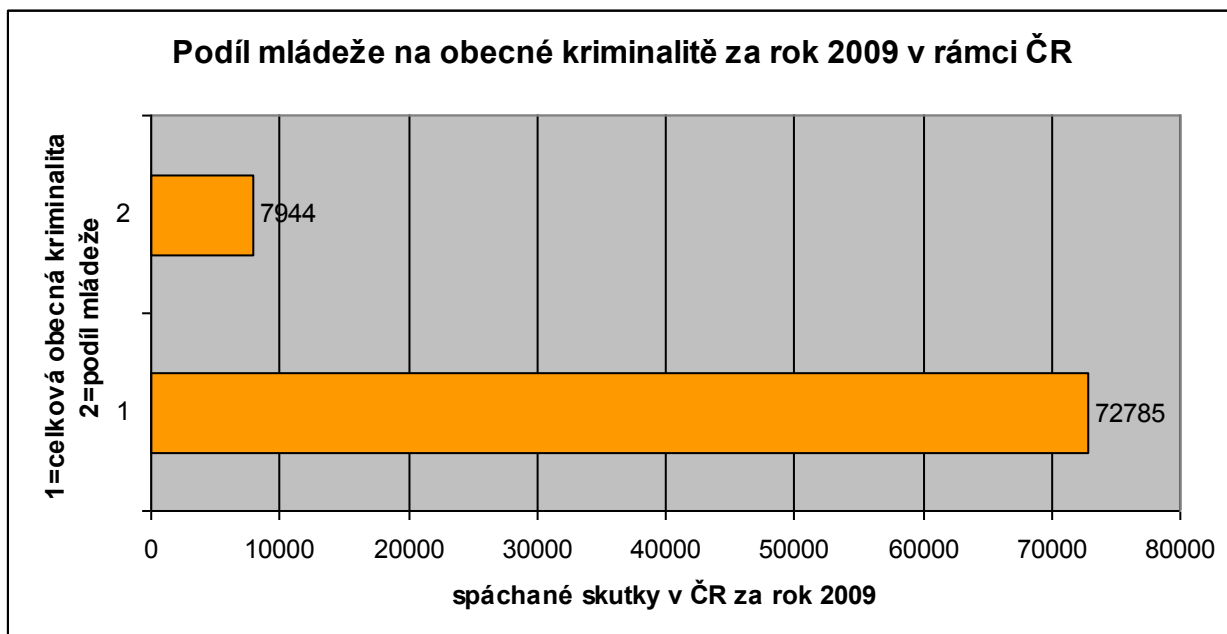
Dalšími prozkoumávanými údaji je podíl mládeže na dvou vybraných druzích trestných činů, kterými jsme z nepřeberného množství zvolili trestné činy obecné a ve druhém případě trestné činy násilné včetně vražd viz. garfy č. 2 a 3.

Z uvedených grafů jednoznačně vyplývá, že mládež se v porovnání s populací ve věku nad 18 let dopouští obecné kriminality i násilné trestné činnosti přibližně stejným způsobem, vyjádřeným 11 %, kdy podíl nejzávažnější násilné trestné činnosti vraždy nedosahuje ani 1 %.

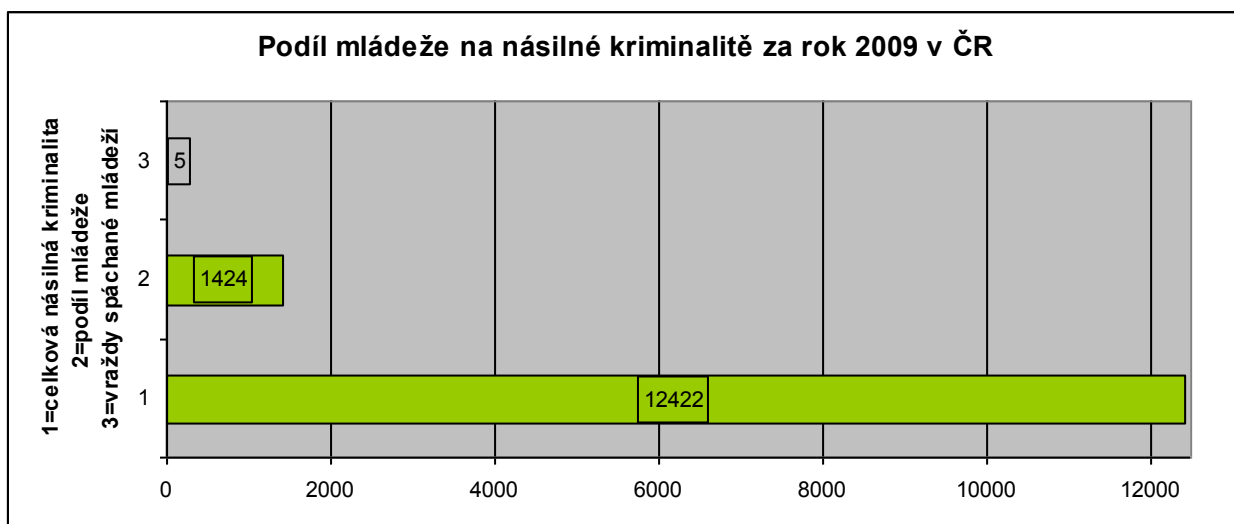
V poměru k celkové kriminalitě je však dalším určujícím ukazatelem skutečnost, že zatímco u mládeže lze podíl obecné kriminality na celkovém počtu spáchaných skutků označit jako zcela majoritní, kdy tento je vyjádřen 84 %, u dospělé populace je podíl obecné kriminality sotva poloviční a je zastoupen pouze 49 %.

U mládeže na ostatní trestnou činnost zbývá tedy pouhé 1 % z celkového počtu, protože násilná trestná činnost je zastoupena 15 %. Zde musíme zmínit jeden z důležitých faktorů, který se na této skutečnosti podílí. Jedná se o fakt, že mládež se jen ve velmi omezeném počtu dopouští trestných činů mravnostních, proti veřejnému zájmu a dalších, které nelze zařadit do prozkoumávaných skupin. Rovněž můžeme dodat, že nadpoloviční většinu obecné kriminality páchané mládeží tvoří majetková trestná činnost bez použití násilí vůči jiné osobě (krádeže vloupáním, prosté, kapesní a věci na sobě nebo při sobě), kterých se mládež dopustila v počtu 4617 skutků. Uvedené číslo také reprezentuje 49 % podílu majetkové trestné činnosti z celkového počtu spáchaných trestných činů v roce 2009 v celé České republice.

Graf č. 2

Graf č. 3

9.2 Podíl mládeže na kriminalitě v okrese Sokolov

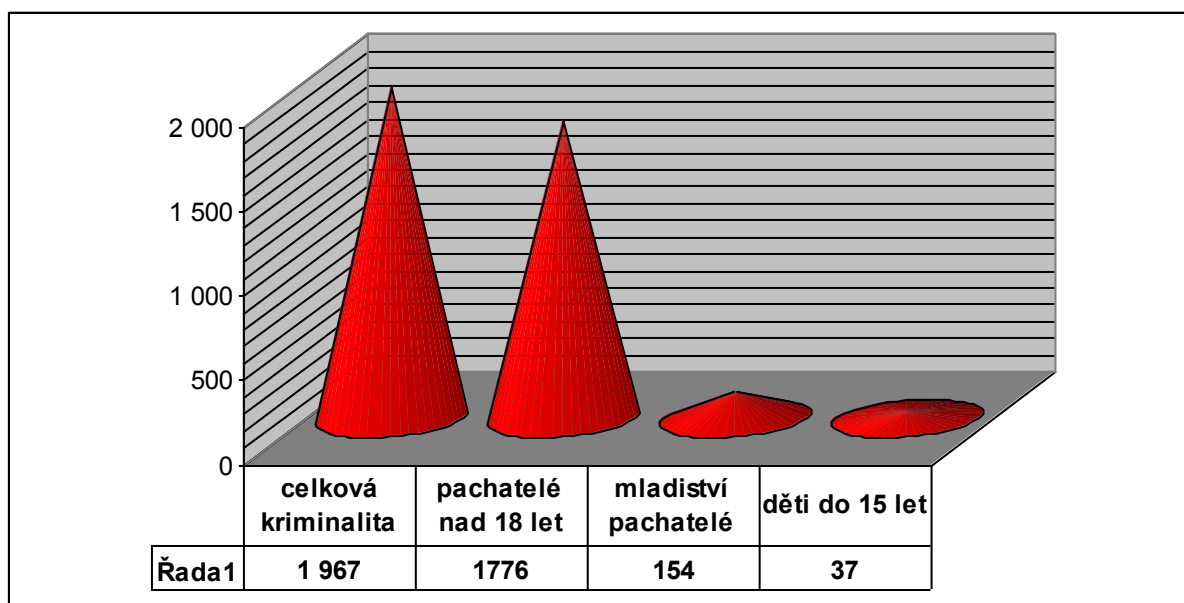
Územní odbor Policie České republiky Sokolov se jako organizační článek Karlovarského ředitelství Policie české republiky řadí k nejvíce zatíženým odborům v České republice. Patří tak v četnosti nápadu trestné činnosti mezi organizační články Ústecko, Ostravsko, Střední Čechy a Plzeňsko. Své vlastní místo v této problematice zaujímá organizační článek hlavního města Prahy, který je v dané problematice více méně samostatnou složkou. Tento fakt je logickým vyústěním množství počtu obyvatel. Hlavní

město ČR Praha je co do počtu obyvatel zcela jednoznačně nejvíce zatížena, kdy do její jurisdikce spadá přibližně jedna desetina obyvatelstva.

Zvýšený nápad trestné činnosti v okrese Sokolov je oproti ostatním odborům v České republice nepochybně dán několika faktory, kterými jsou **skladba obyvatelstva, větší míra nezaměstnanosti** a z toho vyplývající zvýšený počet osob řazených do **sociálně slabších vrstev**.

Díky těmto faktorům je tedy i vlastní podíl kriminality mládeže ve srovnatelném období roku 2009 vyšší než podíl mládeže v ČR a tento podíl tvoří 10 % z celkového počtu zjištěných pachatelů trestné činnosti viz. graf č. 4.

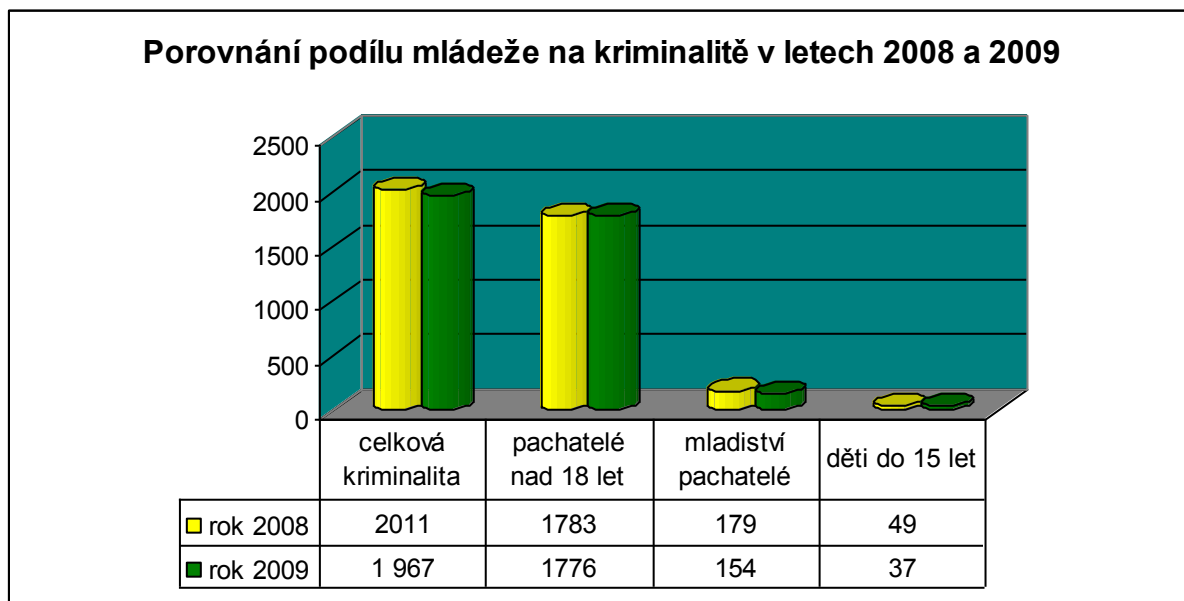
Graf č. 4

Pro porovnání vývoje kriminality a podílu mládeže na kriminalitě v okrese Sokolov jsme vybrali roky 2008 a 2009 viz. graf č. 5. Z uvedeného grafu lze vyčíst, že celkový nápad trestné činnosti v roce 2009 poklesl a s ním poklesl i podíl mládeže. Ten činil v roce 2008 celkem 11 % a v roce 10 % z celkového počtu. Pokles v obou oblastech lze tedy vyjádřit 1 % a skutečností, že celkový nápad poklesl v roce 2009 o 44 skutků.

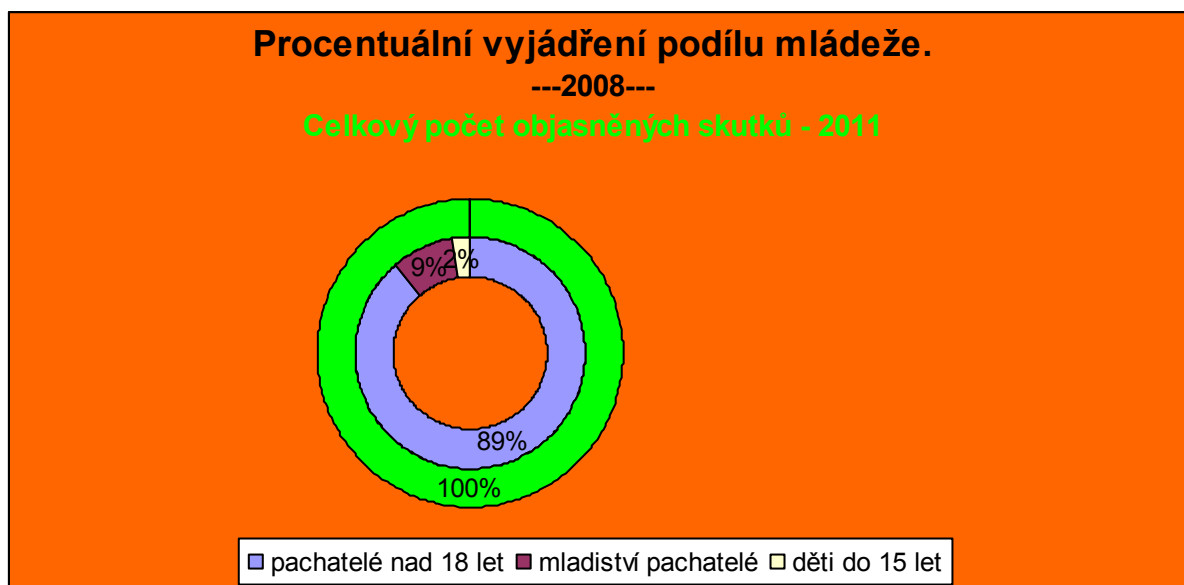
Nezasvěcený čtenář by mohl dojít k názoru, že došlo jen k nepatrnému poklesu, ale ve skutečnosti se jedná o značný pokles zatížení policistů, protože mezi 44 případy, které se v roce 2009 nestaly, lze dle policejní praxe zařadit minimálně polovinu složitých kauz, které si vyžadují velkou míru pozornosti a zpravidla jsou co se jejich zpracování týče, velice časově náročné.

Graf č. 5

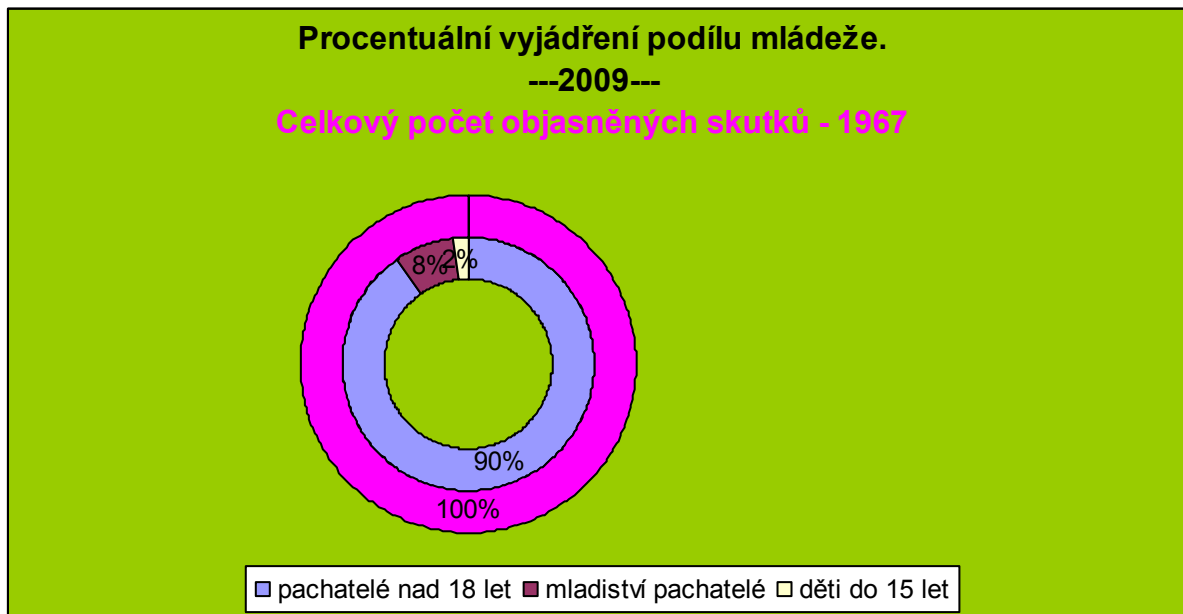
Grafy č. 6 a 7 vyjadřují procenty pokles jak celkové kriminality, tak trestných činů spáchaných mládeží. Pro zajímavost je v grafech 4 až 7 znázorněn i podíl nezletilých osob. Mezi nezletilé osoby jsou z právního hlediska zařazeny děti, které nedovršily 15 rok svého života.

Graf č. 6

Graf č. 7

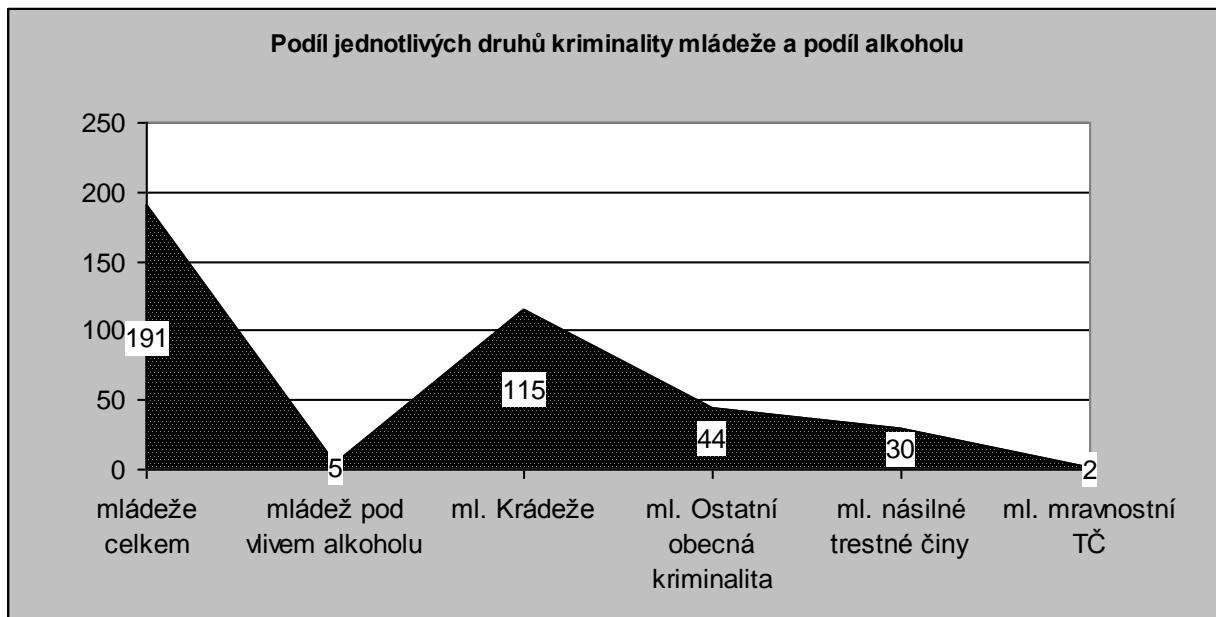

9.3 Druhy páchané trestné činnosti

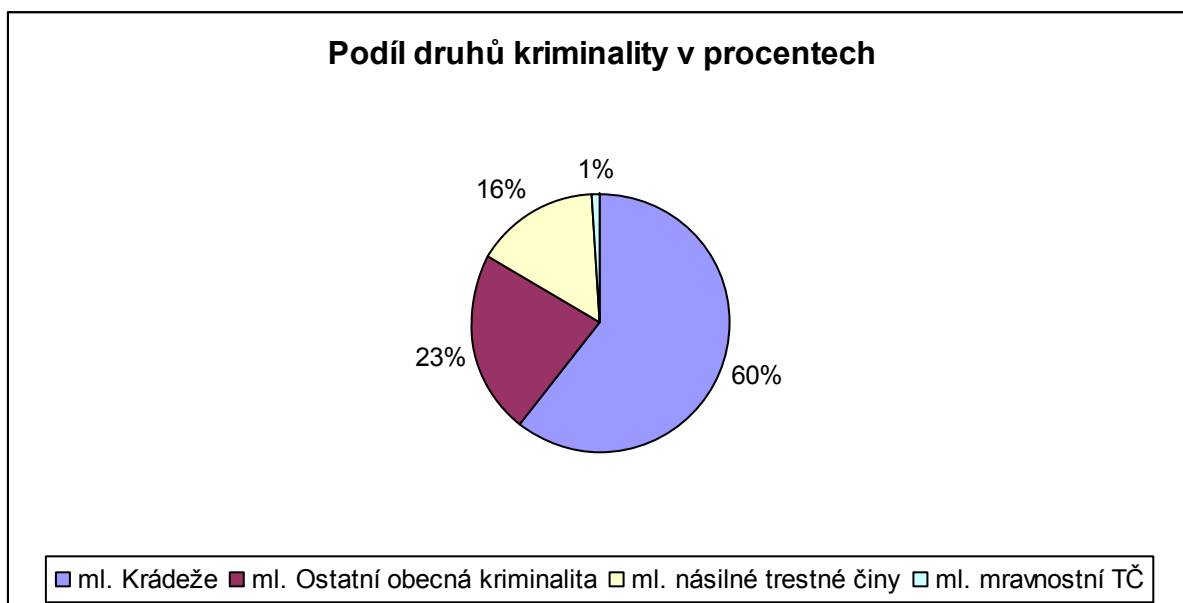
Členění jednotlivých trestných činů je velice složitou oblastí, kterou zcela striktně řeší v současném právním systému zákon číslo 40/2009 Sb. Trestní zákoník. Pro účely práce jsme trestné činy rozdělily dle dostupných zdrojů na trestné činy obecné, násilné a mravnostní. Hlavní složku trestných činů obecných tvoří krádeže. Pokud bychom tedy provedli ještě rozdělení obecné kriminality, budeme porovnávat celkem čtyři oblasti trestných činů viz. graf č. 8. Ve stejném grafu č. 8 je rovněž uveden počet skutků, kterých se pachatelé z řad mládeže dopustili pod vlivem alkoholu. Zde je však nutno dodat, že toto číslo nebude zcela přesné, neboť statistické údaje sloužící jako výchozí materiál vycházejí pouze z oficiálních protokolů. V protokolech však často podíl alkoholu není uváděn, protože většina pachatelů z řad mládeže se k tomuto faktu při protokolaci nedozná (neuvede).

V grafu č. 9 je podíl vyjádřen v procentech, kdy je zcela patrné, že hlavní objektem zájmu mládeže při páchaní trestné činnosti jsou právě trestné činy krádeží dle ustanovení § 205 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

Graf č. 8

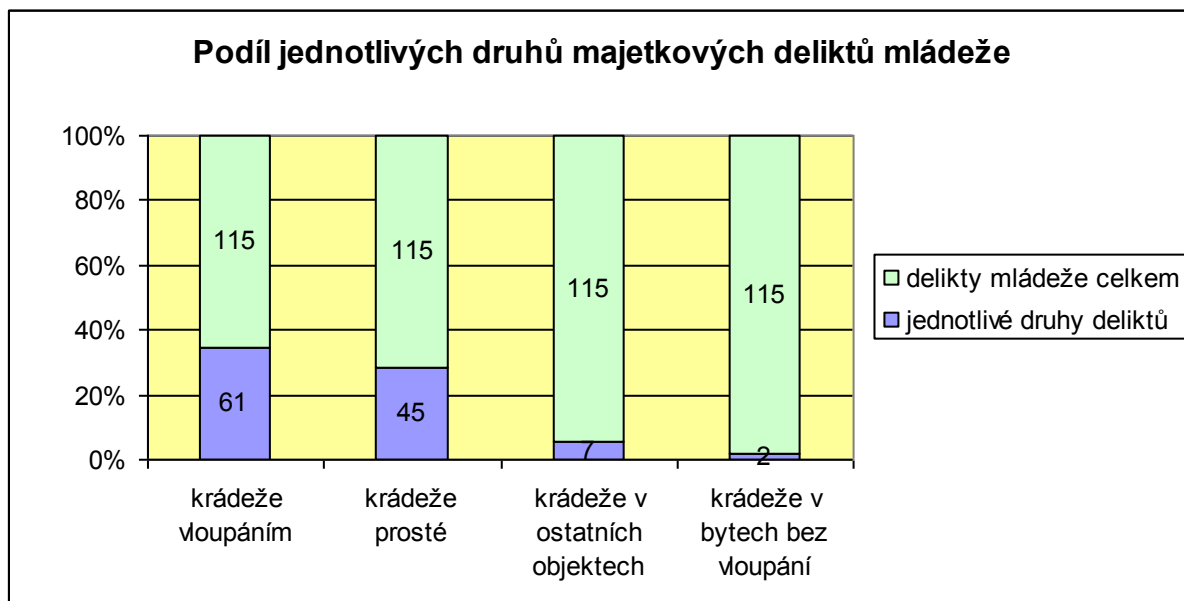

Graf č. 9

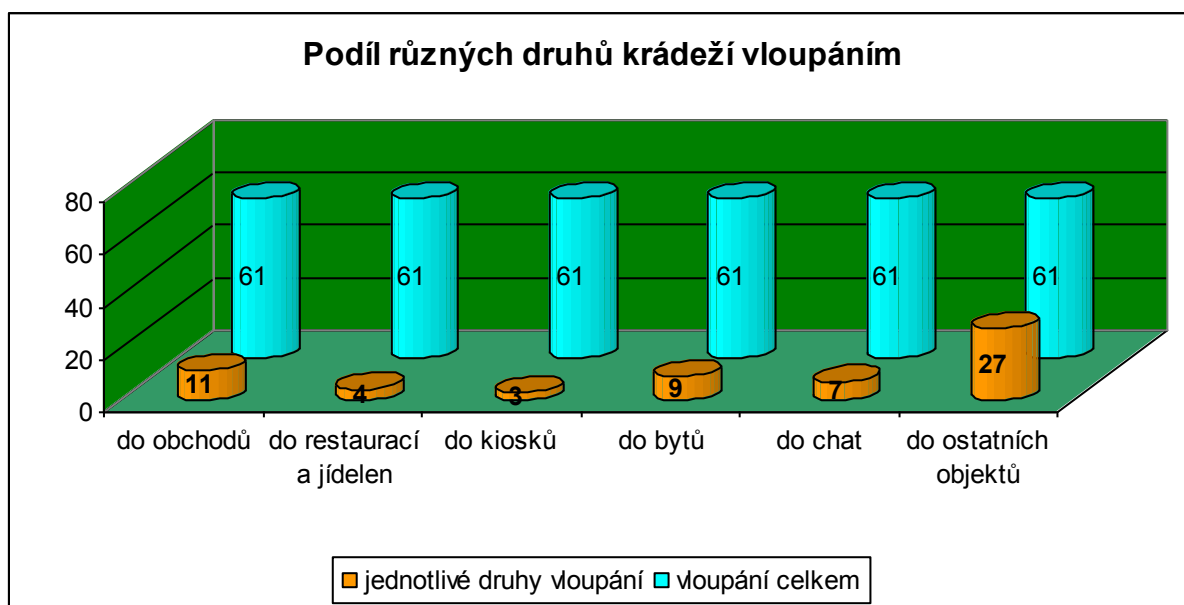
Graf č. 10 znázorňuje podíl jednotlivých druhů krádeží, kterých se mládež dopustila v roce 2009. Hlavním dělením krádeží je dělení na krádeže vloupáním a krádeže prosté, kdy do krádeží prostých můžeme zařadit i krádeže v grafu uvedené pod pojmy krádeže v ostatních objektech a krádeže v bytech bez vloupání. V případech krádeží bez vloupání se jedná o krádeže, při kterých nemusel pachatel překonat překážku vytvořenou za účelem ochrany majetku. Vzhledem k tomu, že se jedná o specifické krádeže prosté, jsou v grafu uvedeny samostatně. Poměr krádeží vloupáním a krádeží prostých je vyjádřen poměrem 61:54. Můžeme tedy říci, že oba druhy krádeží jsou zastoupeny podobným počtem deliktů.

Graf č. 10

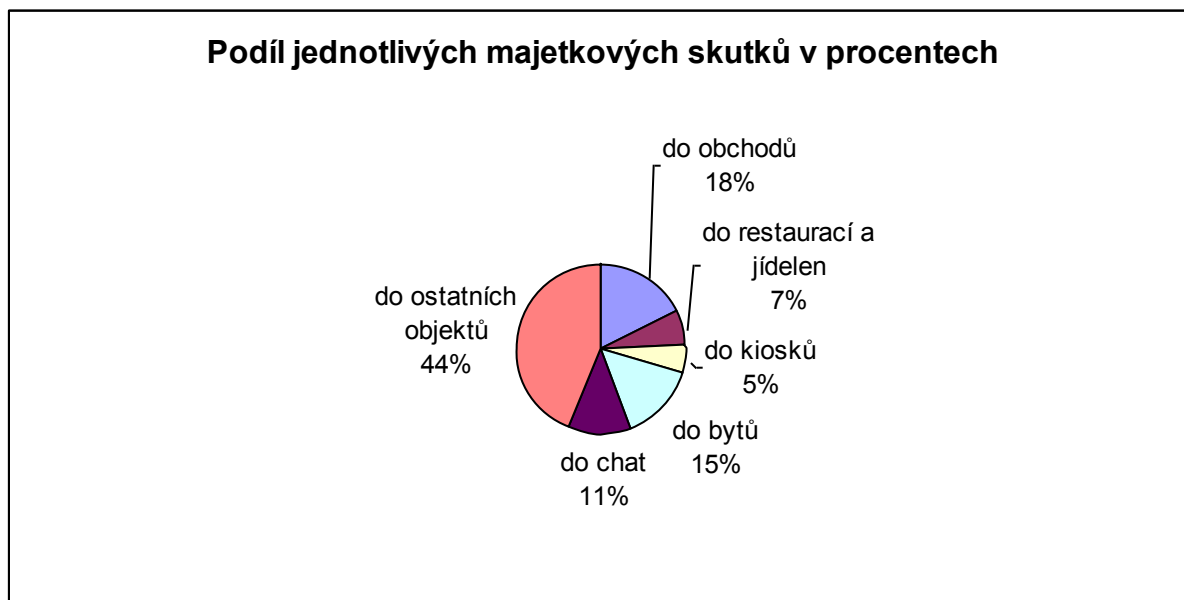
Další graf č. 11 vyjadřuje poměr krádeží vloupaním do jednotlivých druhů objektů dle sledovaného zájmu ze strany Policie České republiky. Pod názvem vloupaní do ostatních objektů jsou např. uvažovány vloupaní do stavebních buněk, výrobních hal a sportovních zařízení.

Graf č. 11

V grafu č. 12 je tento podíl vyjádřen procenty. Pokud uvedené kategorie sdružíme do tří větších kategorií, kterými jsou ostatní objekty, byty s rekreačními zařízeními a provozovny zabývající se prodejem alkoholických nápojů a cigaret, je poměr v procentech vyjádřen daty 44 % : 26 % : 30 %.

Graf č. 12

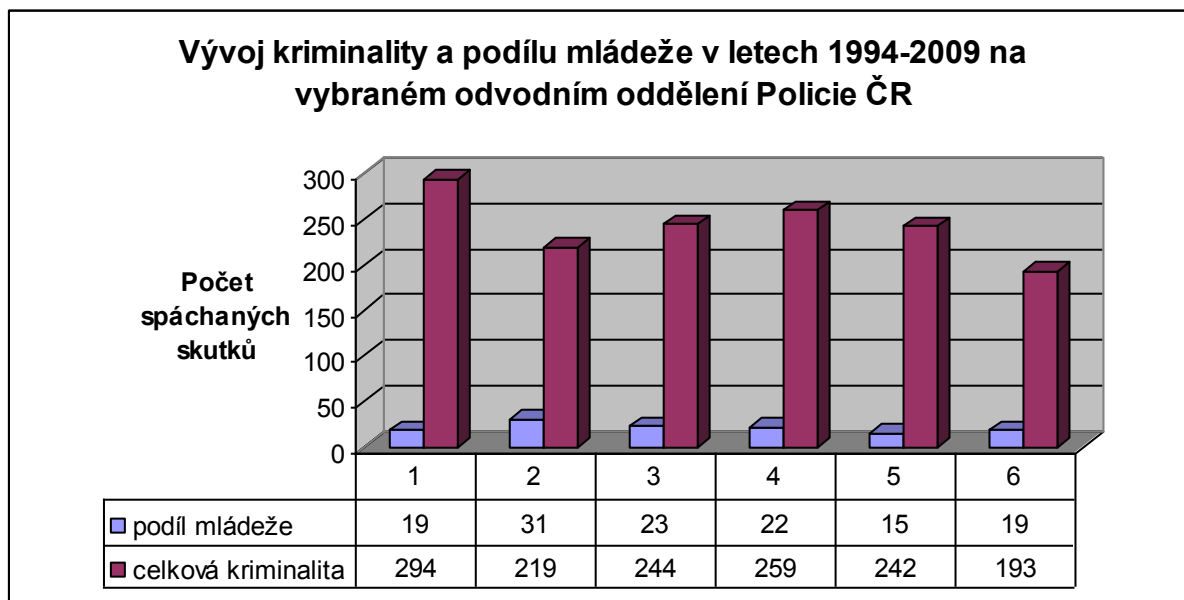
9.4 Vývoj kriminality mládeže v letech 1994-2009

K ilustraci vývoje podílu mládeže na kriminalitě v letech 1994 až 2009 bylo použito statistických údajů z konkrétního Obvodního oddělení Policie České republiky Sokolov – venkov. Uvedený vzorek byl vybrán s ohledem na skutečnost, že celkové statistické údaje o kriminalitě jsou dostupné pouze v letech 2002 až 2009. Obvodní oddělení bylo jako reprezentant vybráno kvůli dostupnosti dat v delším časovém období.

Jako reprezentativní vzorek byla vybrána léta 1994, 1997, 2000, 2003, 2006 a 2009. Z prezentovaných dat lze vyčíst fakt, že kriminalita mládeže se po celou sledovanou dobu pohybuje po tzv. sinusoidě a v celém svém rozsahu se pohybuje kolem hranice 10 %. Alarmujícím se může jevit fakt, že podíl v roce 2009 dosáhl hranice 10 % i přes skutečnost, že celková kriminalita oproti roku 1994 výrazně poklesla. Stejný počet 19 pachatelů z řad mládeže reprezentoval v roce 1994 pouze 6 %, kdy tato data ukazují, že i přes poměrně stabilní vývoj trestné činnosti mládeže se jejich podíl na kriminalitě zvýšil. Rozdíl v celkovém počtu pachatelů vyjadřuje číslovka 101, což v konečném důsledku znamená, že podíl mládeže

vzrostl z 1/16 na 1/10. Nejvýraznější podíl ve sledovaných letech si mládež připsala v roce 1997, a to 14 %. Procentuální podíl mládeže na celkové kriminalitě u Obvodního oddělení Sokolov – venkov je vyjádřen v tabulce č. 1.

Graf č. 13

Legenda : 1 = rok 1994 2 = rok 1997 3 = rok 2000
4 = rok 2003 5 = rok 2006 6 = rok 2009

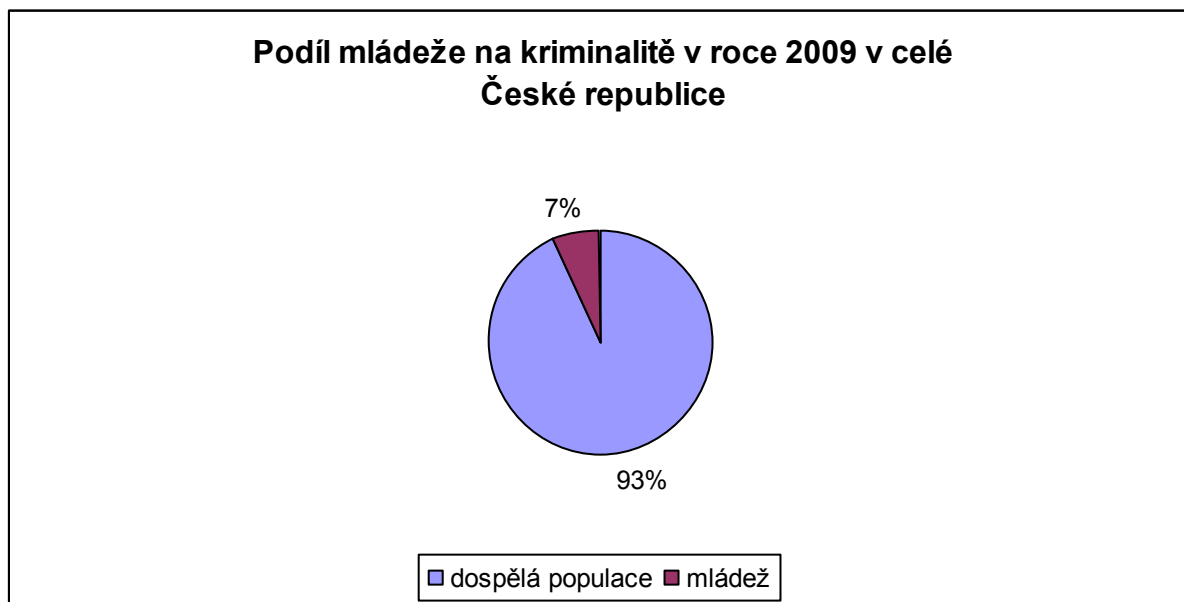
Tabulka č. 1

Podíl v jednotlivých letech vyjádřený v procentech.

Vyjádření v procentech	1	2	3	4	5	6
	1994	1997	2000	2003	2006	2009
Podíl mládeže	6%	14%	9%	8%	6%	10%
Podíl ostatní populace	94%	86%	91%	92%	94%	90%

Graf č. 14 vyjadřuje pro porovnání podíl mládeže na celkové kriminalitě v roce 2009 na území celé České republiky. Uvedený údaj při porovnání s vybraným Obvodním oddělením z okresu Sokolov dokládá tvrzení o zvýšené kriminalitě i vlastního podílu mládeže na ní právě v okrese Sokolov viz. bod 9.2.

Graf č. 14

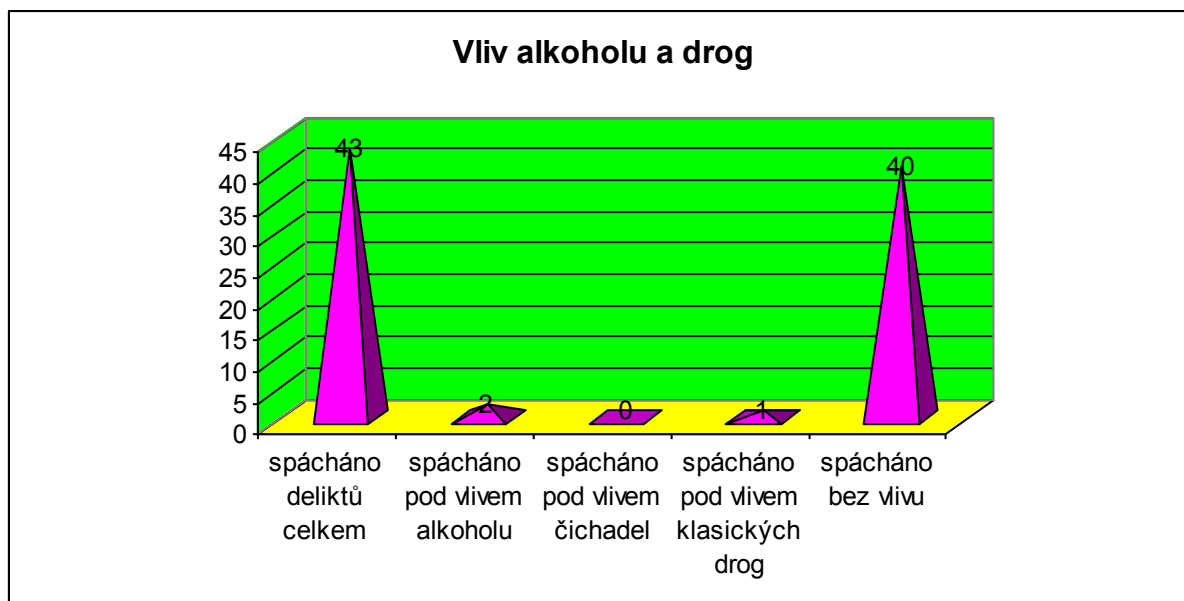
9.5 Alkohol a drogy při trestné činnosti mládeže

Kapitolu 9.5 jsme věnovali souvislostem spojeným s podílem vlivu alkoholu, cigaret a drog na kriminalitu mládeže, ale rovněž tak i oblast uvedených komodit jako objektů zájmů při páčání trestné činnosti. V první části, což je podíl uvedených látek při páčání trestné činnosti mládeže, nemá pravděpodobně zcela objektivně vypovídající hodnotu z důvodů uvedených v kapitole 9.3. Vypovídací hodnota ve druhé části zabývající se alkoholem, cigaretami a drogami jako objektem zájmu je velice přesná a transparentní. Přesnost druhé části je dána tím, že vychází ze zcela relevantních a přesných podkladů, kterými jsou konkrétní objektivně zjištěné skutečnosti při vyšetřování na místech činů jednotlivých skutků spáchaných v územním teritoriu Obvodních oddělení Sokolov – venkov a Habartov.

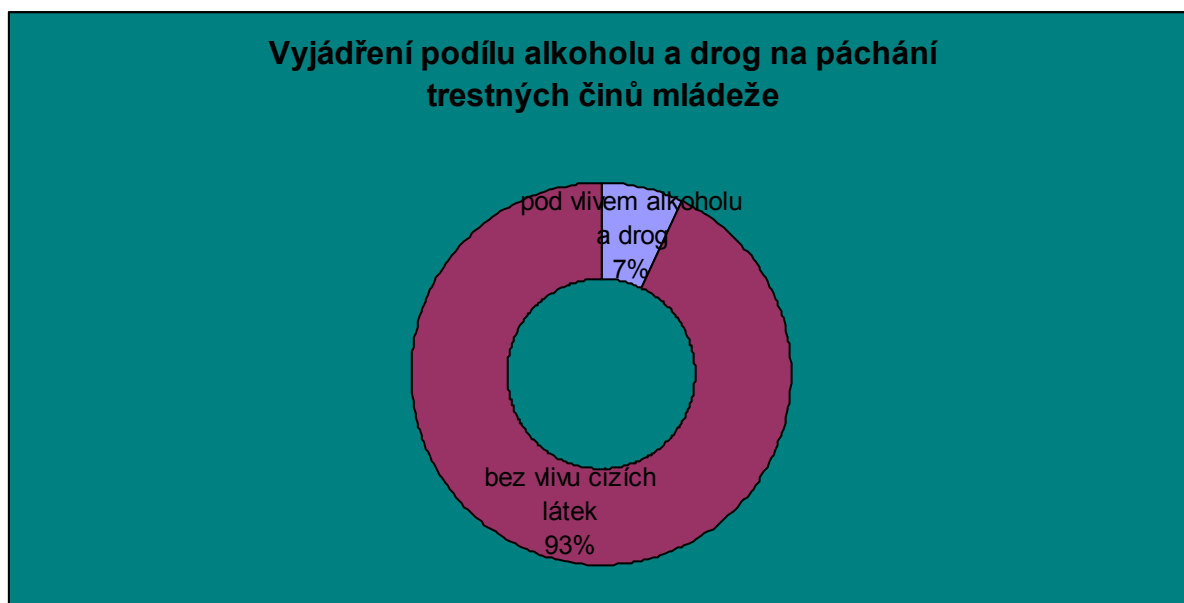
Grafy č. 15 a 16 vyjadřují data, která byla zjištěna průzkumem výpovědí podezřelých a dalšími pořízenými dokumenty v jednotlivých spisových materiálech. Pro doplnění prezentovaných dat musíme dodat, že pouze v jednom případě vyplývá užití alkoholu přímo z výpovědi podezřelého, který konzumaci alkoholu před spáchaním trestného činu dobrovolně

doznal. Druhý případ užití alkoholu a případ užití drogy byl v rámci vyšetřování konkrétních případů prokázán kontrolní dechovou zkouškou a odběrem krve a moči, kterému se podezřelí podrobili. Skutečný stav v oblasti zneužívání uvedených látek a z toho vyplývající podíl při páčání trestné činnosti mládeži je velice ovlivněn okolností, že většina pachatelů je zjištěna (vypátrána) s časovým odstupem, ale zároveň i benevolencí policistů. Ze zjištěných dat vyplynulo, že podíl návykových látek je velice malý.

Graf č. 15

Graf č. 16

Údaje uvedené v grafu č. 17 jsou na rozdíl od údajů z předešlých dvou grafů jednoznačně transparentní a mají značnou vypovídající hodnotu, neboť se jedná o nezpochybnitelná data pocházející z průběhu vyšetřování, a to zejména z úkonů provedených bezprostředně na místech činů.

Z celkového počtu 43 spáchaných trestných činů pachateli z řad mládeže, bylo celkem 21 těchto činů spácháno za účelem krádeže alkoholu, cigaret nebo látek, které je možno zneužívat nebo používat k výrobě drog (zejména léčiva). V procentuálním vyjádření se tedy jedná skoro o polovinu spáchaných skutků.

Graf č. 17

9.6 Vliv rodinně-sociálního prostředí

Jako stěžejní průzkum s ohledem na teoretickou část práce lze jednoznačně označit právě průzkum působení rodinných a sociálních faktorů na mládež, která se dopouští protiprávního jednání. Jako prozkoumávaný vzorek byl opět vybrán spisový materiál z Obvodních oddělení Policie České republiky Sokolov – venkov a Habartov z roku 2009.

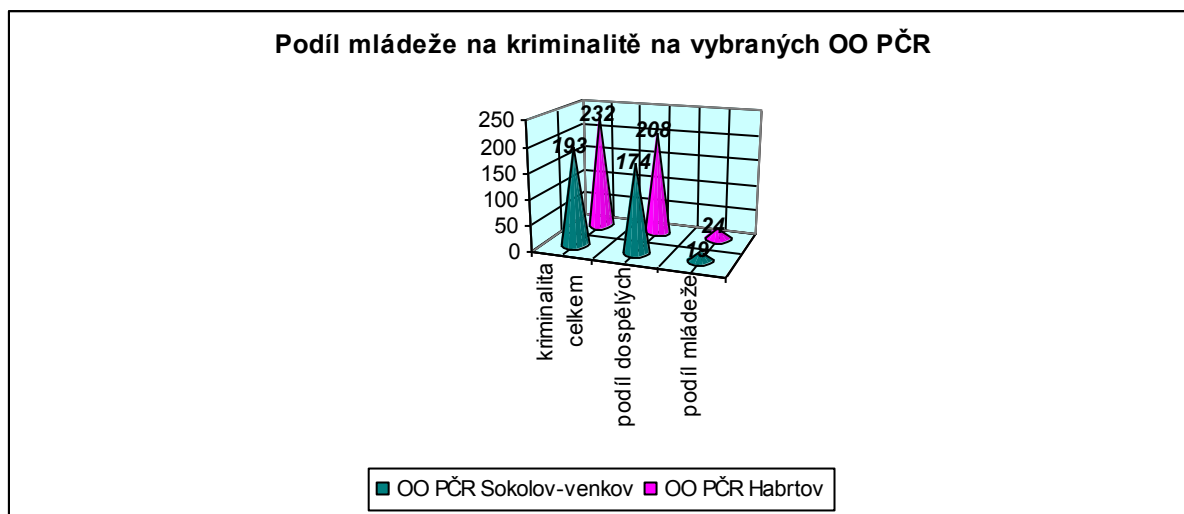
Celkový počet vzorku tedy činil celkem 43 prověřovaných spisů z celkového počtu 191 na okrese Sokolov. Můžeme tedy tvrdit, že zkoumaný vzorek je reprezentativním a relevantním vzorkem. Podíl jednotlivých oddělení je v poměru 19:24.

Prostřednictvím grafu č. 18 je nejprve vymezen poměrný podíl mládeže na celkové kriminalitě ve vybraných Obvodních odděleních, kdy celkově byl podíl vyjádřen

poměrem 382 trestných činů ze strany dospělé populace a 43 trestných činů ze strany pachatelů z řad mládeže.

Graf č. 18

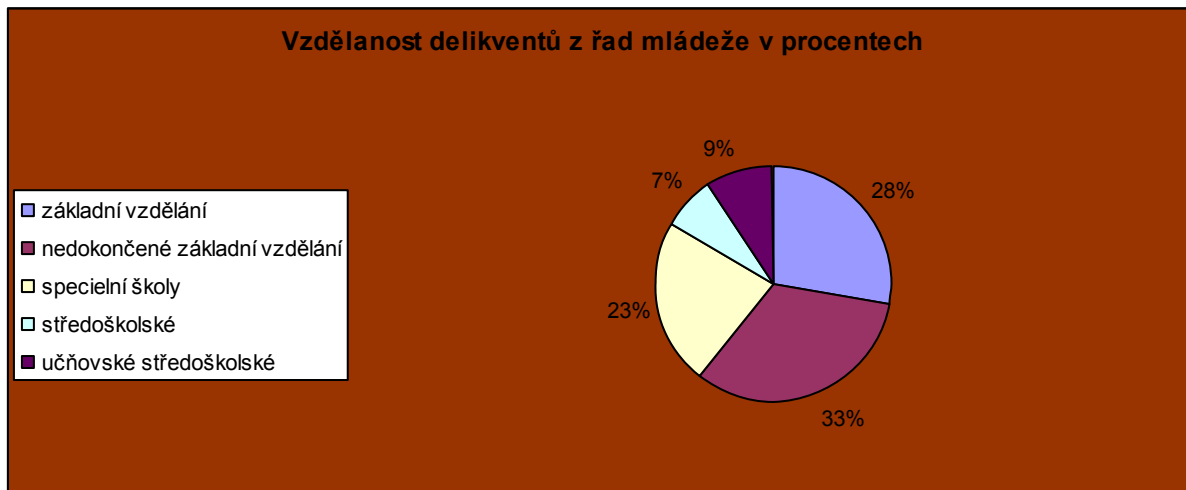

Grafy č. 19 a 20 vyjadřují vzdělanost dětí a mladistvých v době spáchání trestného činu. Vzhledem k věkové hranici respondentů byly do celkového počtu základního vzdělání připočteny i 3 pachatelé a do kategorie speciální vzdělání 2 pachatelé, kteří do této kategorie patří řádně ještě i věkem. V kategoriích středoškolské a učňovské vzdělání jsou všechny uvedené osoby v době spáchání trestného činu řádně studující. V kategorii nedokončené se jedná o nedokončené základní nebo speciální vzdělání. Z provedeného průzkumu vyplývá, že trestné činnosti mládeže se dopouští především mládež se základním, speciálním nebo nedokončeným vzděláním z obou kategorií, které jsou zastoupeny počtem 36 z celkového počtu 43.

Graf č. 19

Graf č. 20

Dalším z prozkoumávaných faktorů, které sehrávají v budoucí kriminalitě mládeže důležitou roli je faktor vzdělanosti rodičů. Kategorie jsme rozdělili do skupin **vysokoškolské “2”** (rodiče mají vysokoškolské vzdělání a tomu odpovídající pracovní zařazení, manžeři, ředitelé firem, lékaři apod.), **středoškolské “6”** (rodiče mají středoškolské vzdělání a tomu odpovídající pracovní zařazení, vedoucí funkce v různých firmách, bankovní úředníci, státní zaměstnanci apod.), **dělnické “15”** (rodiče mají zpravidla základní vzdělání a pracují v dělnických či řemeslných profesích, v mnoha případech na pozicích zednických přidavačů apod.) a **bez zaměstnání “20”** (rodiče mají buď základní, speciální nebo žádné vzdělání a pokud pracují, tak pouze občasně, tzv. načerno a za nízký honorář). Graf č. 21 znázorňuje poměrem jednotlivých skupin v procentech.

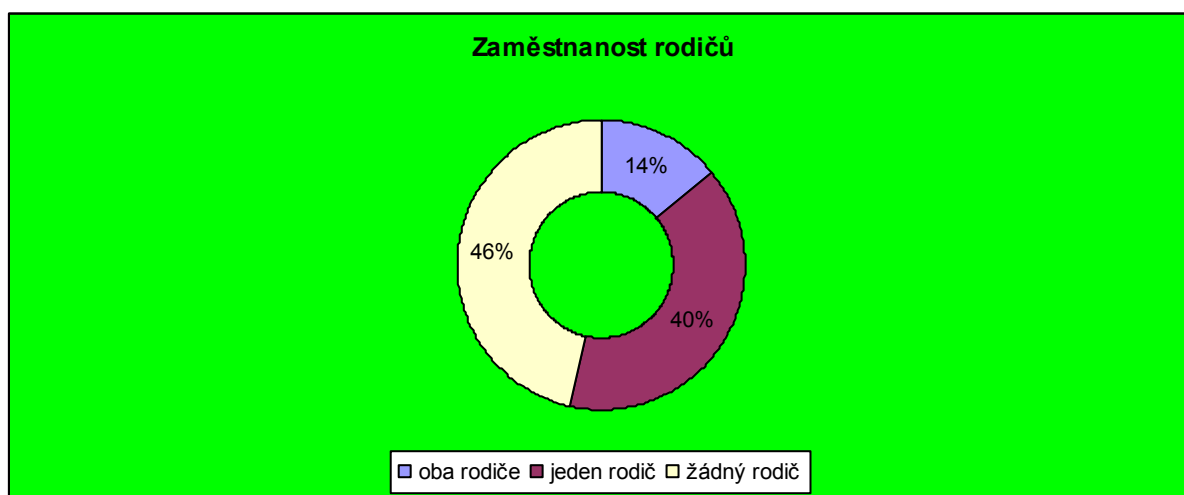
Graf č. 21

Následující graf č. 22 se zabývá problematikou zaměstnanosti rodičů mládeže, která se dopouští trestné činnosti. Takřka polovina rodičů patří do skupiny **žádný rodič**. Těchto rodin je celkem 20, kdy z uvedeného počtu je 9 rodin, které jsou neúplné a děti nebo mladiství tak mají pouze jednoho rodiče. Druhá skupina je **jeden rodič** v počtu 17, kdy i zde je zařazeno 11 rodin s pouze jedním rodičem. Poslední skupinou jsou rodiny, kde pracují **oba rodiče**. Tato skupina je zastoupena 6 rodinami.

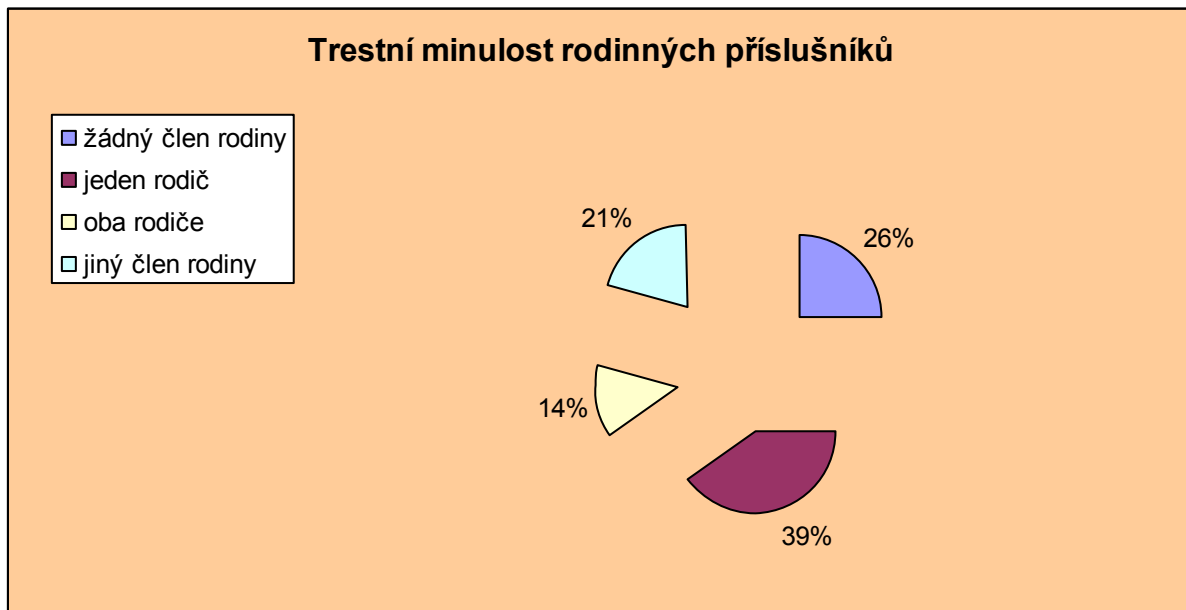
Dalším podstatným faktorem, který vyplývá z průzkumu zaměstnanosti rodičů je fakt, že ve 20 případech z celkového počtu 43 rodin je neúplných. Ze zbylého počtu 23 rodin pak je dalších 12, kde jeden z rodičů je nevlastní. Neúplné rodiny tak tvoří 47 % a podíl rodin s nevlastním rodičem v úplných rodinách je 52 %.

Graf č. 22

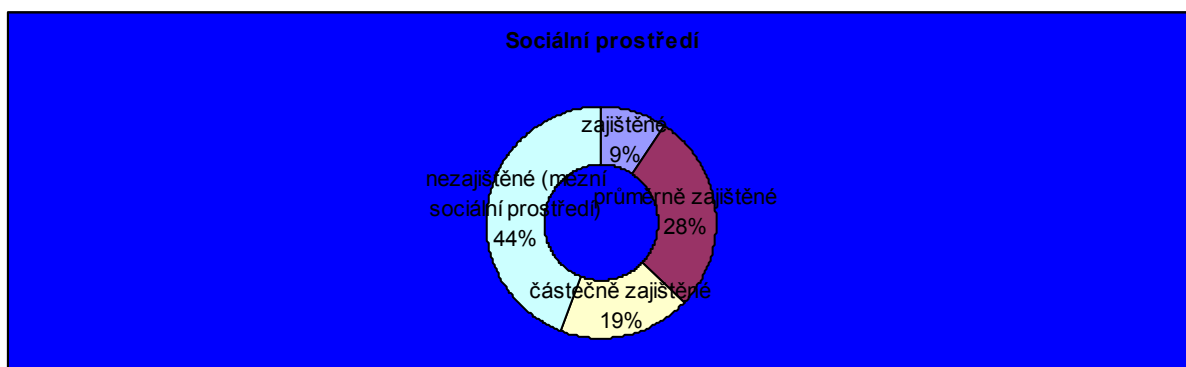
Velice podstatným faktorem je rovněž trestní minulost rodičů a členů domácnosti, ve kterých "kriminálně závadová" mládež žije a vyrůstá. Graf č. 23. Vzhledem k faktu, že nejsilnějším způsobem učení u dětí je nápodoba, můžeme tento faktor označit jako velmi důležitý. Pro účely průzkumu byly rodiny rozděleny do čtyř skupin **žádný člen rodin, jeden rodič, oba rodiče a jiný člen rodiny**. Počet zastoupení jednotlivých skupin je v poměru 11:17:6:9. Pokud budeme chtít vyjádřit fakt o možnosti negativního příkladu pro děti či mládež, kdy alespoň jeden z členů rodiny má trestní minulost zjistíme, že poměr je 74 % : 26 % nebo počtem takových rodin, který je 32:11.

Graf č. 23

Nejsložitějším průzkumem bylo vytvoření procentuálního a početního vyjádření kvality sociálního prostředí, ve kterém delikventi z řad mládeže vyrůstají a žijí. Hlavním ukazatelem bylo zvoleno zaměstnání rodičů a finanční zajištění chodu jednotlivých rodin. Na základě těchto znaků pak byly stanoveny čtyři skupiny, kterými jsou **zajištěné** (finančně a hmotně zajištěné prostředí, kde zpravidla mají děti tzv. vše o co si řeknou 4), **průměrně zajištěné** běžné rodinné prostředí hmotným zajištěním a dostačujícím finančním zabezpečením 12), **částečně zajištěné** (rodiny s částečným, ale ještě dostačujícím finančním zajištěním a alespoň průměrným hmotným zajištěním 8) a **nezajištěné** (rodiny, které trpí nedostatkem jak financí tak hmotných statků a na živobytí si v rámci rodiny přivydělávají často i protiprávním jednáním 19). Při sloučení dvou skupin lze procentuálně vyjádřený poměr zajištěných a nezajištěných rodin uvést v poměru 37 % : 63 %.

Graf č. 24

V závěrečné tabulce č. 2 byl na základě údajů zjištěných průzkumem spisových materiálů Obvodních oddělení Policie České republiky Sokolov – venkov a Habartov proveden přepočet sociálních faktorů k celkovému počtu delikventů z řad mládeže v okrese Sokolov. Zkratka OO použitá v tabulce zastupuje oblast zjištěných a zkoumaných deliktů na vybraných Obvodních odděleních Policie české republiky.

Tabulka č. 2

Přepočet různých faktorů působících na kriminalitu mládeže v okrese Sokolov

Přepočet osob dle zvolených kategorií, k celkovému počtu delikventů z řad mládež v okrese Sokolov								
Vzdělání delikventní mládeže				Vzdělání rodičů				
	OO okres		%		OO okres		%	
základní vzdělání	12	53,48	28%	dělnické	15	66,85	35%	
nedokončené základní vzdělání	14	63,03	33%	středoškolské	6	26,74	14%	
specielní školy	10	43,93	23%	vysokoškolské	2	9,55	5%	
středoškolské	3	13,37	7%	bez zaměstnání	20	87,86	46%	
učňovské středoškolské	4	17,19	9%					
Zaměstnanost rodičů	OO	okres	%	Trestní minulost	OO	okres	%	
oba rodiče	6	26,74	14%	žádný člen rodiny	11	49,66	26%	
jeden rodič	16	70,67	37%	jeden rodič	17	74,49	39%	
žádný rodič	21	93,59	49%	oba rodiče	6	26,74	14%	
				jiný člen rodiny	9	40,11	21%	
				100%				
Sociální prostředí								
	OO okres		%					
zajištěné	3	13,37	7%					
průměrně zajištěné	9	40,11	21%					
částečně zajištěné	6	26,74	14%					
nezajištěné	25	110,78	58%					

První předpoklad :

Můžeme předpokládat, že podíl mládeže na kriminalitě v rámci České republiky nepřesahuje 1/10 celkového množství spáchaných trestných činů.

Provedeným průzkumem bylo zjištěno, že podíl kriminality mládeže na území české republiky v roce 2009 dosahuje úrovně 7 %.

Stanovený předpoklad byl potvrzen.

Druhý předpoklad

Díky skladbě obyvatelstva lze předpokládat, že podíl mládeže na kriminalitě v okrese Sokolov se pohybuje nad celorepublikovým průměrem a v porovnání let 2008 a 2009 je přibližně stejný.

Průzkumem provedeným ve statistických podkladech v okrese Sokolov bylo zjištěno, že v tomto územním článku byl podíl mládeže na kriminalitě v roce 2008 11 % a v roce 2009 10 %.

Stanovený předpoklad byl potvrzen.

Třetí předpoklad

Lze předpokládat, že pachatelé z řad mládeže se dopouštějí především obecné trestné činnosti a především majetkových trestných činů.

Průzkumem bylo zjištěno, že pachatelé z řad mládeže se skutečně v převážné míře dopouštějí obecné trestné činnosti a v největší nadpoloviční míře se jedná o trestnou činnost majetkovou.

Stanovený předpoklad byl potvrzen.

Čtvrtý předpoklad

Je možno předpokládat, že podíl kriminality mládeže ve vybraném územním odboru se v jednotlivých letech mírně zvyšuje.

Průzkumem bylo zjištěno, že kriminalita ve vybraném územním celku Policie České republiky v okrese Sokolov se v letech 1994 až 2009 pohybuje na určité sinusoidě a i přesto, že v roce 2009 oproti roku 2008 došlo k mírnému zvýšení podílu v delším sledovaném období podíl mládeže spíše mírně klesá.

Stanovený předpoklad nebyl potvrzen.

Pátý předpoklad

Můžeme předpokládat, že polovina pachatelů trestné činnosti z řad mládeže se této dopouští pod vlivem alkoholu a objektem zájmu je minimálně v polovině případů právě alkohol či cigarety a omamné látky.

Průzkumem z dostupných spisových materiálů bylo zjištěno, že mládež se trestné činnosti dopouští pod vlivem alkoholu pouze v 7 % případů. Dále bylo zjištěno, že alkohol, cigarety a návykové látky jsou objektem zájmu páchaní trestné činnosti mládeží ve 49 % případů krádeží.

Obě části stanoveného předpokladu nebyly potvrzeny.

Šestý předpoklad

Lze předpokládat, že kriminalita mládeže je závislá na rodinném prostředí, ve kterém mládež vyrůstá a trestné činnosti se častěji dopouštějí osoby z nižších sociálních poměrů.

Průzkumem v oblasti sociálního a rodinného prostředí bylo zjištěno, že mladiství pachatelé trestné činnosti pocházejí převážně z rodin, které můžeme zařadit do kategorie sociálně slabších a nezajištěných.

Stanovený předpoklad byl potvrzen.

9.8 Navrhované opatření

Provedený průzkum byl ve stěžejní části zaměřen především na oblast rodinného a sociálního prostředí, ve které žijí a vyrůstají pachatelé trestné činnosti z řad mládež. Výsledky prováděného průzkumu zcela jednoznačně ukazují, že tyto pachatelé pocházejí převážně z rodin žijících na nízké sociální úrovni. Rovněž bylo zjištěno, že jak vzdělání samotných pachatelů tak jejich rodičů je převážně nižší, a to až už základní a speciální (dříve zvláštní školy) či nedokončené základní a speciální. Pracovní zařazení jejich rodičů je vzhledem k dosaženému vzdělání rovněž nedostačující a často jsou rodiče delikventů bez pracovního poměru.

Vzhledem ke zjištěným faktům se pokusíme formulovat možné opatření jako ucelenou koncepci směřující k celkovému řešení dané problematiky. Základem jakéhokoli projektu směřujícímu k nápravě současného stavu tedy musí vždy být především komplexnost.

Hlavním těžištěm možného opatření tedy bude sociální práce ve svém nejširším rozměru a především sociální práce s rodinou. Program tedy musí být směřován nejen k práci se samotnými mladistvými delikventy, ale také právě směrem k jejich rodinnému prostředí a

členům rodiny. Námi navrhovaným opatřením tedy je projekt celkové sociální práce s rodinou mladistvého delikventa.

Projekt by se měl pohybovat v určitých mantinelech, kterými jsou :

- **vstup do prostředí, na které je prevence orientována** – jedná se navázání kontaktu s vlastním klientem, kterým je v našem případě mladistvý pachatel a jeho rodina. Zároveň v této fázi musí dojít k vnější analýze tohoto prostředí.
- **získání si důvěry klientů** – v průběhu této fáze musíme především naslouchat konkrétním vyjádření klienta a jeho rodinných příslušníků, ze kterých následně doplňujeme celkovou rodinnou anamnézu.
- **navázání plnohodnotné komunikace** – rozšíření předešlé fáze, kdy se již do hovoru zapojuje i sociální pracovník, a to zcela rovnocenným způsobem s klienty a prvotně se je pokouší směřovat k budoucímu cíli. Zároveň zde dochází ke stanovení dílčích i konečného cíle.
- **probuzení klientova zájmu o řešení své situace** - např. ukázkou, že jeho život může být kvalitnější, kdy je však nutno postupovat opatrně a nepostavit klienta do pozice, že jeho dosavadní život je špatný.
- **hledání možných způsobů řešení** - klienta vedeme a při tom mu necháváme prostor pro svobodnou volbu a získá pocit, že problém řeší sám, dobrovolně a ve svůj prospěch.
- **výběr konečného způsobu řešení** – možnost rekvalifikačních kurzů, dodatečného vzdělání s cílem získání uplatnění na pracovním trhu pro rodiče klienta a o zkvalitnění vzdělání samotného klienta
- **aplikace způsobu řešení do praxe a dodatečná podpora** – dopomoci klientovi a členům jeho rodiny k účelné aplikaci zvolených cílů a především poskytnout dodatečnou podporu. Je nezbytné vzbudit v klientovi pocit, že ani v této fázi není na svůj problém sám a má se na koho obrátit.

Součástí prováděného opatření je spolupráce odborníků z různých oborů lidského života jako jsou sociologové, psychologové, pracovníci úřadů práce a sociálního zabezpečení, mediátoři, probační úředníci a další. Každý z odborníků nastupuje do procesu sociální práce s rodinou delikventa v určitý konkrétní a předem zvolený čas, který nejlépe vyhovuje právě jeho odborné práci. Celkovým cílem navrhovaného opatření tedy je působit na samotného klienta tak, aby sám našel cestu k “normálnímu“ běžnému způsobu života a především v něm

probudit zájem o vzdělání, které ve svém důsledku zajistí lepší pracovní uplatnění. V případech, kdy pracujeme již s klientem, který svým jednáním způsobil škodu, probudit v něm zájem o snahu způsobené škody napravit. V práci s klientovou rodinou, které musíme věnovat minimálně stejný, ne-li větší zájem, než klientovi samotnému. V práci s rodinou její členy vedeme především k získání základních životních návyků a snažíme se zvýšit jejich vzdělání a pomoci jim k získání zaměstnání a návyků, které dopomohou k tomu, aby si zaměstnání udrželi.

Na závěr kapitoly Navrhované opatření a celé praktické části práce musíme podotknout, že v dnešní moderní společnosti již projekty, nebo chcete-li programy pro práci s kriminálně závadovou mládeží fungují a jsou stále více a více propracované. Jejich vývoj je postupný a ve své podstatě nekonečný. V každé případě můžeme uvést, že základem kvalitního opatření při práci s uvedenou mládeží je komplexnost práce s rodinou.

10 ZÁVĚR

Hlavním cílem práce bylo provést vyhodnocení dostupných informací v oblasti sociálního a rodinného prostředí kriminálně závadové mládeže, tj. mládeže, která se dopouští protiprávního jednání a návrh možného opatření. Dílčí cíle práce byly věnovány problematice celkového podílu mládeže na kriminalitě v rámci České republiky a následně vybraných územních celků. Rovněž došlo k průzkumu v oblasti objektů zájmu trestné činnosti ze strany mládeže a podílu působení alkoholu a návykových látek při páchání trestné činnosti.

Teoretická část práce se zabývala problematikou kriminality dětí a mládeže v co nejširším měřítku tak, aby poskytla čtenáři z nejširší veřejnosti základní teoretické poznatky a směry možného bádání v oblasti kriminality mládeže. Nejobsáhlejší část práce byla vzhledem k prováděnému průzkumu věnována právě oblasti podílu rodinného a sociálního prostředí na vzniku a vývoji kriminální činnosti dětí a mládeže. V teoretické části jsou tedy rámcově shrnuty poznatky z oblasti kriminality mládeže z oblastí sociálních, psychologických a samozřejmě trestně právních. Práce poskytuje základní informace v oblasti komplexního řešení dané problematiky a poskytuje odkazy k základním právním, ale i odborným koncepcím a způsobům řešení kriminality mládeže. Z hlediska trestně právní stránky se tedy jedná především o trestní zákoník, trestní řád, zákon o soudnictví ve věcech mládeže a zákon o mediační a probační službě. Uvedené zákonné normy vstupují do procesu převážně již formou represe vůči mladistvým klientům, ale v současné době se v jejich vzájemné spolupráci projevují právě i prvky preventivního působení. Represivní složkou je především Policie české republiky a nedílnou součástí represe je Vězeňská služba, která poskytuje společnosti ochranu v rámci výkonu trestu osob dopouštějících se protiprávního jednání.

Praktická část práce byla věnována průzkumu v oblasti podílu jednotlivých faktorů působících na vznik kriminálního jednání mládeže a na podíl jejich kriminality na celkovém nápadu trestné činnosti. Pro naplnění požadovaných výsledků průzkumu bylo využito průzkumu interních statistických údajů Policie české republiky a spisových materiálů z vybraných územních celků Policie České republiky v okrese Sokolov. Pro stanovení předpokladů bylo využito poznatků získaných v době výkonu praxe policisty České republiky. Jejich formulace byla zvolena co nejjednodušším a nejpresnějším způsobem tak, aby co nejlépe vystihovaly záměr prováděného průzkumu.

Práce sledovala naplnění několika cílů z různých tematických oblastí vlastní kriminality mládeže. Mezi cíle tedy byl zařazen průzkum podílu mládeže na kriminalitě v rámci celé České republiky, dále v okrese Sokolov a rovněž k oblasti průzkumu zájmu o

jednotlivé komodity při páčání trestné činnosti. V rámci praktické části bylo stanoveno několik dílčích předpokladů vystihujících uváděné cíle průzkumu a jeden předpoklad hlavní.

Tímto předpokladem bylo potvrzení či vyvrácení skutečnosti, že rodinné a sociální podmínka života a vývoje dětí a mládeže mají na jejich budoucí trestní činnost velký vliv. Průzkum v této oblasti byl tedy směřován ke vzdělanosti delikventů, ale i jejich rodičů, zaměstnanosti rodičů, úplnosti rodin delikventů a v neposlední řadě na trestní zatíženost členů domácnosti. Uvedený hlavní předpoklad o podílu rodinného a sociálního zázemí byl v rámci provedeného průzkumu potvrzen a vyplývá z něj, že pachatelé z řad mládeže často pocházejí právě z rodin, které můžeme zařadit do oblasti sociálně slabých rodin.

Dalšími průzkumem potvrzenými předpoklady byly předpoklady související s podílem mládeže na celkové kriminalitě a druhy páchané trestné činnosti. Z uvedených průzkumů je patrné, že podíl na kriminalitě se pohybuje kolem jedné desetiny z celkového počtu objasněných skutků a trestná činnost páchaná mládeží se orientuje především na majetkovou trestnou činnost.

Dva ze stanovených předpokladů byly provedeným průzkumem vyvráceny, kdy se jednalo o předpoklad, že podíl mládeže se v současnosti mírně zvyšuje a druhým byl předpoklad o zneužívání alkoholu a omamných látek před páčáním trestné činnosti. K předpokladu zvyšování podílu mládeže musíme dodat, že tento se v průběhu zkoumaného období ve vybraném územním celku Policie České republiky pohyboval po sinusoidě a v posledních letech spíše mírně klesá.

Celkovým hlavním cílem práce bylo nashromáždit údaje mapující oblast kriminality dětí a mládeže a na základě jejich interpretace vytvoření plánu opatření zejména v oblasti nápravné, ale i v oblasti preventivní. Navrhované opatření je koncipováno jako komplexní činnost směřující nejenom k vlastní osobě mladistvého delikventa, ale díky nashromážděným údajům i k jeho rodičům a dalším členům domácnosti. Navrhované opatření je složitým procesem, do něhož se zapojuje nesčtená řada odborníků z řad pedagogů, psychologů, sociologů, mediátorů a mnoho dalších. V konečném důsledku se nejedná o program věnovaný pouze delikventním osobám, ale mohl by být využit jako koncepce pro pomoc osobám a rodinám sociálně vyloučeným.

Za největší přínos práce lze považovat zmapování problematiky kriminality mládeže ze statistického hlediska a její osamostatnění v rámci dostupných statistických údajů. Dalším přínosem analýzy těchto dat, je následné vytvoření možného opatření ke zjednáání zlepšení situace v uvedené oblasti. V neposlední řadě lze jako přínos práce považovat fakt, že nejen prozkoumávaná oblast, ale i mnoho dalších společenských problematik je nutno řešit celospolečenským zájmem a přístupem.

Z provedeného průzkumu a uvedených závěrů je možno definovat otázky a úkoly, kterými je nutno se zabývat v budoucnu. Mezi tyto otázky můžeme např. zařadit :

Průběžně mapovat, jak se bude podíl mládeže na kriminalitě vyvíjet v budoucnosti ?

Jak působit preventivně, aby k páčání trestné činnosti mládeží nedocházelo ?

Zamyslet se nad koncepcí školství, které v současné době ztrácí výchovný charakter a je zaměřeno pouze na vzdělání.

Prozkoumat stav hodnot v současných rodinách a vytvářet opatření k jejich usměrnění vhodným způsobem.

Na úplný závěr práce bychom mohli použít stručné tvrzení. **Problematika kriminality mládeže je stejně jako velká část dalších společenských problematik součástí celospolečenského vývoje a jejich budoucí zlepšení či zhoršení je závislé na práci a snaze každého z nás.**

SEZNAM ZDROJŮ

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kolektiv. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Vydání 1. Praha : Grada Publishingm, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.

HADJ MOUSSOVÁ, Z. *Úvod do speciálního poradenství*. Vydání 1. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2002. 77 s. ISBN 80-7083-659-8.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.

CHALOUPKA, Luboš. *Úvod do sociální patologie V. Volný čas, parta a zájmová sféra obtížně vychovatelné mládeže*. Vydání první – Praha : Univerzita Karlova, 1983. 70 s. ISBN 17-614-82.

KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. 1. Vydání. Praha : Victoria Publishing, a.s., 1995. 117 s. ISBN 80-7187-022-6.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha : Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 1. Praha : Portál, 1998. 336 s. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A., KOPOLDOVÁ, B., CHALUPOVÁ, J., HALÍK, T.. *Práce s rizikovou mládeží. Projekt LATA a další alternativy věznění mládeže*. 1. vyd. – Praha : Portál, 1996. 88 s. ISBN 80-7178-064-2.

MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. – Praha : Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.

PEŠATOVÁ I. *Vybrané kapitoly z etopedie. 1. díl Klasifikace a diagnostika poruch chování*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2006. 72 s. ISBN 80-7372-087-6.

PEŠATOVÁ, I., TOMICKÁ, V. *Úvod do integrativní speciální pedagogiky*. Vydání 1. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. 115 s. ISBN 978-80-7372-268-5.

SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie I. díl*. První vydání Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2002. 92 s. ISBN 80-7083-679-2.

SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie*. Vydání 1. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2009. 186 s. ISBN 978-80-7372-448-1.

ŠTÍPEK, J. *Sociální příčiny poruch chování obtížně vychovatelné mládeže*. 1. vydání, Praha : Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1987. 91 s.

ŠVINGALOVÁ, D., PEŠATOVÁ, I. *Uvedení do výzkumu a metodika tvorby bakalářské práce*. Vydání 1. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2006. 78 s. ISBN 80-7372-046-9.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Rozšířené a přepracované vydání*. Vyd. 3, Praha : Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby I. díl*. První vydání, Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2003. 102 s. ISBN 80-7083-702-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Vydání první, Praha : Nakladatelství Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

Úplné znění TRESTNÍ ZÁKON 2010 ve znění zákona č. 306/2009 Sb. TRESTNÍ ŘÁD 2010 vč. Změn provedených zákony č. 41/2009 Sb., č. 272/2009 Sb. a č. 306/2009 Sb. Ostrava-Hrabůvka : Nakladatelství Sagit a.s., 2009. 256 s. ISBN 978-80-7208-762-4.

ABZ.cz. *Slovník cizích slov - on-line hledání*. [online]. [cit. 2010-01-13]. Dostupné z http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=norma.

Slovník pojmů. [online]. [cit. 2010-01-13]. Dostupné z <http://business.center.cz/business/pojmy/p707-pravni-norma.asp>

SEZNAM PŘÍLOH

1. Vysvětlivky k materiálům využitým pro průzkum

Vysvětlivky k materiálům využitým pro průzkum

Materiály, které byly využity jako zdroje pro provedení průzkumů v Bakalářské práci jsou interními akty Policie České republiky. Jako takové je nelze zařadit jako přílohy k vlastní práci.

Jednalo se o statistické tabulky celkového nápadu trestné činnosti v České republice, dále v okrese Sokolov a rovněž tak na Obvodních oddělení Policie České republiky Sokolov-venkov a Habartov z let 2008 a 2009. Dále bylo využito statistických údajů Obvodního oddělení Policie České republiky Sokolov-venkov z let 1994, 1997, 2000, 2003, 2006 a 2009. Uvedené materiály obsahují nejrozličnější data, mezi kterými byl následně proveden výběr a analýza údajů souvisejících s problematikou kriminality mládež.

V další části průzkumu bylo využito spisových materiálů z roku 2009 archivovaných u Obvodních oddělení Policie České republiky Sokolov-venkov v počtu 19 a Habartov v počtu 24. Spisový materiál byl prozkoumáván jak v tištěné podobě, tak v elektronické podobě.

Vzhledem k tomu, že se jedná o interní dokumenty Policie České republiky nebylo možno je připojit jako přílohy k Bakalářské práci.